

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON PERUSTAMISEDELLYTYKSET MIKKELISSÄ

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Tekniikan ala
Ympäristötekniikan koulutusohjelma
Miljösuunnittelu (aikuiskoulutus)
Opinnäytetyö AMK
Kevät 2014
Katri Mattelmäki

Lahden ammattikorkeakoulu
Ympäristötekniikka

MATTELMÄKI, KATRI: Kansallisen kaupunkipuiston perustamisedellytykset
Mikkelissä

Miljöösunnittelun opinnäytetyö, 75 sivua, 3 liitesivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tarkasteltiin kansallisen kaupunkipuiston perustamisedellytyksiä Mikkelissä sekä laadittiin karkea arvio kaupunkipuiston sisällöstä ja rajauksesta. Työn lähtökohdaksi toimi 18.2.2013 tehty valtuustoaloite kansallisen kaupunkipuiston muodostamisesta Mikkeliiin sekä asiasta käyty lehtikirjoittelu.

Kansallinen kaupunkipuisto on maankäyttö- ja rakennuslain mahdollistama väline kaupunkiseuduilla sijaitsevien suhteellisten laajojen puisto-, virkistys- ja viheralueiden säilyttämiseksi ja niiden hoidon edistämiseksi. Puistojen perustamisesta päättää ympäristöministeriö, kunnan hakemuksen perusteella. Suomeen on perustettu kuusi kansallista kaupunkipuistoa. Useat kaupungit ovat selvittäneet ja selvittävät parhaillaan kansallisen kaupunkipuiston perustamisen edellytyksiä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta saatavia hyötyjä, perustamisen vaatimia edellytyksiä ja kriteerejä sekä selvitystyön laatimisen ja puiston ylläpidon vaatimia resursseja. Näiden perusteella tehtiin karkea arvio Mikkelin kansalliseen kaupunkipuistoon soveltuvista kohteista sekä Mikkelin kaupungin edellytyksistä perustaa kansallinen kaupunkipuisto. Taustaksi koottiin vertailutietoa muiden kaupunkien vastaavista selvitys- ja hakuprosesseista.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin havainnointia ja dokumenttien tutkintaa. Tutkimusmateriaali pohjautui olemassa oleviin tietolähteisiin: kansallisia kaupunkipuistoja koskevaan lainsäädäntöön, perustamispäätöksiin, selvitysraportteihin, kaupunkien hallintoelinten päätöspöytäkirjoihin, kaavoihin ja karttoihin.

Työn tuloksena todettiin, että kansallisten kaupunkipuistojen selvitys- ja hakuprosessit ovat pitkiä ja ne kytkeytyvät usein kaupungin yleiskaavoitukseen. Useat kunnat ovat myös luopuneet hakuprosessista. Mikkelillä on edellytyksiä täyttää kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen vaadittavat kriteerit, mikäli asian eteenpäin viemiselle vain löytyy poliittista tahtoa.

Asiasanat: Mikkelii, kansalliset kaupunkipuistot, kaupunkisuunnittelu, kaavoitus, viheralueet, virkistysalueet, luonnonympäristö, kulttuuriympäristö

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Environmental Technology

MATTELMÄKI, KATRI: Preconditions for the establishment of a national urban park in Mikkeli

Bachelor's Thesis in Environmental Planning, 75 pages, 3 pages of appendices

Spring 2014

ABSTRACT

The objective of this study was to examine the preconditions for the establishment of a national urban park in Mikkeli and to make a proposal for its content and area boundaries. The starting point for the study was a council initiative for the creation of a national urban park in Mikkeli and the newspaper articles about it.

The objectives of national urban parks are defined in the Land Use and Building Act. Parks may be established to protect and to promote the maintenance of relatively large park, green and recreation areas in urban districts. A national urban park can only be established with the approval of the Ministry of Environment, based on the municipalities' own application. There are already six parks in Finland. Many other Finnish towns and cities are currently looking into opportunities to set up urban parks of their own.

The aim of this Bachelor's Thesis was to find out the benefits, preconditions, criteria and costs for the establishment of a national urban park in Mikkeli. The paper starts with an overview of the legislation and a short introduction of the existing national urban parks. Facts about the preparation and applying processes in the other cities are described after that. The end part of the study deals with the evaluation of the city of Mikkeli and its possibilities to qualify for a national urban park. In addition, there is a plan of the suitable areas for a national urban park in Mikkeli.

The research methods were observation and interpretation of documents. Research material was based on existing sources of information such as legislation, previous decisions to establish urban parks, preparation reports, official records, plans and maps.

One of the results of the study was that preparation and applying processes of the national urban parks are very long and they are often connected with master planning. Many of the towns and cities have already given up the process. The city of Mikkeli fills the required criteria for the establishment of a national urban park; all that is needed is the will of the political decision makers to carry it through.

Key words: Mikkeli, national urban park, urban planning, planning, green areas, recreation areas, natural environment, cultural environment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KANSALLISET KAUPUNKIPUISTOT	4
2.1	Kansallisen kaupunkipuiston idea	4
2.2	Lainsäädäntö	6
2.3	Kriteerit	9
2.4	Nykyiset kaupunkipuistot	11
3	MUIDEN KAUPUNKIEN HAKUPROSESSEISTA	19
3.1	Kaupunginhallituksen päätös selvitystyöstä	20
3.2	Valmistelutyötä ilman kaupunginhallituksen päätöstä	22
3.3	Valmistelutyö keskeytetty tai lopetettu	23
3.4	Aloitteita kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta	26
3.5	Muita tapauksia	28
4	KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON PERUSTAMISEN VAIKUTUKSET	30
4.1	Eheyttävää kaupunkisuunnittelua	30
4.2	Kaupunkipuiston myönteiset vaikutukset	32
4.3	Kaupunkipuiston taloudelliset vaikutukset	35
4.4	Kaupunkipuiston rooli, tarinat ja kertomukset	37
5	MIKKELIN POTENTIAALI	41
5.1	Valtuustoaloite kansallisesta kaupunkipuistosta Mikkeliin	41
5.2	Mikkelin strategiat ja kaavatilanne	45
5.3	Mikkelin kohteet	48
5.4	Kriteerien täytyminen Mikkelissä	55
5.5	Mikkelin tarina ja rooli	58
6	YHTEENVETO	61
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	75

1 JOHDANTO

”Puistoa ja puita riittää Mikkeliissä ilman kaupunkipuistostatustakin.” Näin kommentoi Mikkelin tekninen johtaja helmikuussa 2013 tehtyä valtuustoaloitetta kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Mikkeliin. Keskustan valtuustoryhmän tekemästä aloitteesta ja teknisen johtajan nihkeästä suhtautumisesta asiaan uutisoi Länsi-Savo 2.4.2013 otsikolla ”Kaupunkipuiston statusta ei ehkä haeta”. Teknisen johtajan näkemyksen mukaan *”kaupungin kokoon nähden viheraluetta ja metsää on riittävästi”*. Hän peräänkuuluttaa myös laatua. *”E erityisen kaupunkipuiston perustamisen sijasta on keskityttävä nykyisten puistojen ja viheralueiden kunnossa pitämiseen.”* (Ahdelma 2013.)

Keskustan valtuustoryhmä toteaa 18.2.2013 tehdyssä aloitteessaan, että *”Mikkelin seutu on tunnettu luonnostaan. Kaupungissamme on lukuisia puistoja ja virkistysalueita. Tästä huolimatta ihmiset etäänntyvät luonnosta”*. Kaupungin teknisen johtajan epäilevän suhtautumisen taustalla lienee huoli kaupungin niukoista määrärahoista. Valtuustoryhmän aloitteessa taas näkyy huoli kaupunkilaisten luontosuhteesta ja siitä, että kaupungissa vireillä olevat useat rakennus- ja kehittämishankkeet nähdään uhkana virkistysalueille ja -yhteyksille. Teknisen johtajan epäilevä kanta poiki vielä kaupungin vihreiden edustajien mielipidekirjoituksen Länsi-Savoon otsikolla ”Tutkitaan kaupunkipuistoa”. Heidän näkemyksensä mukaan *”kaupunkipuisto on Mikkelille niin hyvä mahdollisuus, että vähintään se ansaitsee ennakkoasenteista vapaan selvityksen. Puiston perustaminen olisi merkittävä tunnus Mikkelin lähiluonnolle.”* (Heikkilä, Lausas & Liikanen 2013.)

Tästä lehtikirjoittelusta heräsi uteliaisuus, että mistä oikeastaan onkaan kyse. Mitä kansallisen kaupunkipuiston status oikein tarkoittaa? Ja millaiset mahdollisuudet Mikkelillä voisi olla sellaisen saamiseen? Millaisia resursseja sen hakeminen ja ylläpitäminen kaupungilta vaatisi? Entä mitä hyötyä kansallisen kaupunkipuiston statuksesta olisi Mikkelin kaupungille? Millaisia muiden kaupunkien selvitys- ja hakuprosessit ovat olleet?

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kansallisen kaupunkipuiston perustamedellytyksiä Mikkeliin ja laatia taustaselvitysten pohjalta karkea suunnitelma puiston sisällöstä ja rajauksesta.

Taustaksi käydään läpi kansallisten kaupunkipuistojen perustamisen kriteerejä ja edellytyksiä mm. lainsäädännön ja nykyisten kansallisten kaupunkipuistojen sisältöjen kautta. Erityisen mielenkiintoisia ovat puistostatuksen hakemiseen liittyvät prosessit, sillä ne vaikuttavat olevan erittäin pitkiä ja päätöksenteko näyttää olevan loppujen lopuksi poliittisesti latautunutta. Useat suomalaiset kaupungit ovat selvittäneet kansallisen kaupunkipuiston perustamisen edellytyksiä, mutta ovat syystä tai toisesta luopuneet hankkeesta. Näiden syiden selvittäminen on myös kiintosa kysymys.

Useimmiten kansallisen kaupunkipuiston hakuprosessiin liittyy myös yleiskaavan laadinta, joka on ajankohtainen myös Mikkelin kaupungissa. Tämän opinnäytetyön myötä Mikkelin kaupungin tekninen toimi saa tietoa kansallisen kaupunkipuiston kriteereistä ja perustamisedellytyksistä sekä vertailutietoa muiden kaupunkien vastaavista prosesseista ja yhtymäkohdista yleiskaavaprosessiin.

Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tutkimusstrategiaksi on valittu tapaus-tutkimus (case study). Tapaus-tutkimuksen tyypillisenä piirteenä on valita tutkimuskohteeksi yksittäinen tapaus, tilanne tai joukko tapauksia. Kiinnostuksen kohteena voivat olla myös prosessit, jossa yksittäistapausta tutkitaan yhteydessä ympäristöönsä. Tavoitteena on tyypillisimmin ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 130.) Tämän opinnäytetyön kiinnostuksen kohteena ovat kansalliset kaupunkipuistot ja erityisesti niiden perustamiseen liittyvät prosessit ja edellytykset. Tutkimuksen kohteena on joukko tapauksia eli kansallisia kaupunkipuistoja sekä kaupunkipuiston perustamista selvittäneitä kaupunkeja, joiden prosesseja tarkastelemalla pyritään saamaan vastauksia yhden yksittäisen kohteen, Mikkelin kaupungin, vastaavalle mahdolliselle prosessille ja kaupunkipuiston perustamisedellytyksille. Tutkimus on yhtäältä kuvaileva ja toisaalta kartoittava, koska aluksi tutkitaan muiden kaupunkien selvitysprosesseja ja sen jälkeen kartoitetaan Mikkelin kaupungin edellytyksiä oman kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen.

Tutkimusmetodina on käytetty havainnointia ja dokumenttien tutkintaa. Aihetta on lähestytty tutkimalla nykyisten kansallisten kaupunkipuistojen ominaisuuksia ja hakuprosesseja sekä kansallisen kaupunkipuiston perustamista selvittäneiden

kaupunkien hakuprosesseja. Lähteinä on käytetty puistojen ja kaupunkien nettisivuja, kansallisista kaupunkipuistoista tehtyjä perus- ja tarveselvityksiä, hoito- ja käyttösuunnitelmia sekä ennen kaikkea kaupunkien hallintoelinten päätöspöytäkirjoja. Tutkimusmenetelmäksi ei valittu haastatteluja tai kyselyjä esimerkiksi puistostatuksen saaneisiin tai sitä hakeneisiin kaupunkeihin, koska vastaavanlaisia kyselyjä oli tehty parin viime vuoden aikana muiden selvitysten ja opinnäytetyön taholta.

Vuoden 2013 valtuustoaloitteen lisäksi Mikkelin Vihreiden valtuustoryhmä oli tehnyt jo yli kymmenen vuotta sitten valtuustoaloitteen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Mikkeliin (5.2.2001, 27 §). Tuolloin aika ei vielä ollut kypsä selvityksen tekemiseen. Kansallisten kaupunkipuistojen perustamisen mahdollistava uusi maankäyttö- ja rakennuslaki oli vasta tullut voimaan vuoden 2000 alussa ja vasta yksi puisto oli perustettu. Nyt kun maankäyttö- ja rakennuslaki on ollut voimassa jo yli 10 vuotta ja kansallisia kaupunkipuistoja on tuona aikana perustettu Suomeen kuusi, on syytä tarkastella Mikkelin mahdollisuudet kansallisen kansallispuiston edellytysten täyttämiseen.

2 KANSALLISET KAUPUNKIPUISTOT

2.1 Kansallisen kaupunkipuiston idea

Kansallisten kaupunkipuistojen perustaminen tuli Suomessa mahdolliseksi vuonna 2000 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain myötä. Ympäristöministeriön mukaan *kansallisten kaupunkipuistojen tavoitteena on säilyttää kaupunkiluontoa ja rakennettua ympäristöä laajana, eheänä kokonaisuutena – kaupunkilaisten olohuoneena*. Kansalliset kaupunkipuistot nähdään osana kestävästä kaupunkisuunnittelusta ja -rakentamisesta. (Ympäristöministeriö 2013a.) Toisen määritelmän mukaan kansallinen kaupunkipuisto on maankäyttö- ja rakennuslain mukainen, mahdollisesti merkittävä asema, joka osoittaa alueen kaupunkiympäristön arvon ja merkityksen myös valtakunnallisella tasolla (Kulojärvi 2010, 12).

Maankäyttö- ja rakennuslakiin otettiin vuonna 2000 täysin uusi väline – kansalliset kaupunkipuistot - kaupunkiseuduilla sijaitsevien suhteellisten laajojen puisto-, virkistys- ja viheralueiden säilyttämiseksi ja niiden hoidon edistämiseksi. Kansallisten kaupunkipuistojen esikuvana olivat Ruotsin luonnonvaralain mukaiset kansalliskaupunkipuistot. (Ekroos & Majamaa 2005, 359.) Maailman ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto perustettiin vuonna 1995 Tukholman, Solanan ja Lidingön kuntiin. Ruotsiin ei ole kuitenkaan syntynyt Suomen kaltaista kaupunkipuistojen verkostoa. Kansalliset kaupunkipuistot toteuttavat myös Unescon suositusta uudesta lähestymistavasta historialliseen kaupunkimaisemaan. (Turku 2013a.)

Suomeen on perustettu kuusi kansallista kaupunkipuistoa seuraaviin kaupunkeihin (suluissa perustamisvuosi): Hämeenlinna (2001), Heinola (2002), Pori (2002), Hanko (2008), Porvoo (2010) ja viimeisimpänä Turku (2013). Monessa muussakin kaupungissa on selvitetty kansallisen kaupunkipuiston perustamista tai perustamisselvitys on parhaillaan menossa. Kansallisten kaupunkipuistojen perustaminen on kunnille lähtökohtaisesti vapaaehtoista ja vasta perustamisen jälkeen ne sitoutuvat puistoa koskeviin määräyksiin. Hakemuksen tekee kaupunki, mutta perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Hakemus valmistellaan yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden, kaupunkilaisten sekä puiston alueella maata tai raken-

nuksia omistavien tahojen kanssa. Kaupunkipuistoon voi kuulua kunnan, valtion, muiden julkisyhteisöjen sekä yksityisten maa- tai rakennuskiinteistöjä. Kaupunkipuistojen verkostoon on tarkoitus ottaa mukaan kymmenkunta erilaista kaupunkia eri puolilta Suomea. (Ympäristöministeriö 2012, 2013a.)

Suomessa kansallisen kaupunkipuiston arvonimen sai viimeksi Turun kaupunki kesäkuussa 2013. Turun kaupungin näkemyksen mukaan kansallinen kaupunkipuisto kertoo, että statuksen saaneen kaupungin luonto- ja kulttuuriarvot ovat valtakunnallisesti erityislaatuisia. Se on myös merkki siitä, että kaupunki haluaa kehittyä ja rakentaa uusia arvoympäristöjä, toteuttaa laadukasta ja kokonaisvaltaista kaupunkisuunnittelua. Turun perustamisselvityksessä todetaan myös, että kansallinen kaupunkipuisto saattaa kuulostaa ylevältä arvonimeltä, mutta sen syvempänä merkityksenä voidaan ajatella olevan pyrkimys tuottaa uusia näkökulmia kaupunkisuunnitteluun. Kaupunkirakennetta tiivistettäessä esimerkiksi lähivirkistysalueet tulevat yhä tärkeämmiksi, mutta samassa yhteydessä on riski menettää kokonaisuuden kannalta oleellisia osia. Kaupunkipuiston on tarkoitus koota eri tavoin arvokkaat osat yhteen, jotta kokonaisuus hahmottuisi entistä paremmin. (Saarinen 2007, 6.)

Suomalaisille kaupungeille on edelleen ominaista inhimillinen mittakaava, vehreys ja vahva yhteys luontoon. Kaupungeillamme on selkeä luontoidentiteetti, jota suunnitellusti tai spontaanisti syntyneet kulttuuriset kerrostumat rikastuttavat. Monissa suomalaisissa kaupungeissa vanhat rakennukset, rakennetut kaupunkipuistot, kansanpuistot ja rakentumattomat luonnonalueet lomittuvat toisiinsa ilman selvää rajaa omaleimaiseksi kaupunkitilaksi. On täysin hedelmätöntä erotella, mikä on luontoa, mikä rakennettua. Kokonaisuus antaa tilalle arvon ja kaupungille identiteetin. Kansallinen kaupunkipuisto -nimike on eräänlainen tae hyvästä kaupunkiympäristöstä, kaupungista, jolla on omaleimainen, muista kaupungeista poikkeava identiteetti. (Flander 2001, 205.)

Kansallista kaupunkipuistoa hoidetaan ja kehitetään sen luonnon- ja kulttuuriperinnöllisiä arvoja vaalien ja vahvistaen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kaupunki laatii alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka hyväksyy ympäristöministeriö. (Ympäristöministeriö 2013b.)

2.2 Lainsäädäntö

Kansallista kaupunkipuistoa koskevat asiat on kirjattu vuonna 2000 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 luvun 68–71 §:iin. Lakiin otettiin tuolloin täysin uudentyyppinen säännös, jota ei rakennuslainsäädännössä ollut aiemmin ollut. Lailla haluttiin turvata kansallisesti merkittävien, kaupunkiseudulla sijaitsevien laajojen puisto-, virkistys- ja viheraluekokonaisuuksien säilyminen ja edistää niiden hoitoa. Kansallista kaupunkipuistoa koskeva säännös onkin lähellä luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen perustamista. Lain perusajatuksena oli, että kansallisen kaupunkipuiston alue ja käyttötarkoitus on osoitettava kaavassa ja että perustamispäätöksen tekee ympäristöministeriö kunnan esityksen perusteella. Lain perusteluissa on lisäksi mainittu, että kaupunkipuistoja voisi Suomessa olla 4 - 5. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 418.) Sittenkin kansallisia kaupunkipuistoja koskevaan lainsäädäntöön on tullut muutamia muutoksia (1.1.2009) ja ympäristöministeriö on määritellyt, että puistoja voisi tulevaisuudessa olla kymmenkunta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 68 §:n 1 momentissa on perussäännös kansallisen kaupunkipuiston perustamisen tarkoituksesta:

Kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistysellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa kansallinen kaupunkipuisto. (30.12.2008/1129)

Luonnonsuojelulain 32 §:n mukaan maisema-alue voidaan perustaa luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisarvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Kansallisen kaupunkipuiston tarkoitukseen on lisätty siihen liittyvät kaupunkikuvalliset, sosiaaliset, virkistyselliset tai muut erityisarvot. Pykälän perusteluissa on korostettu tällaisten alueiden yhä suurempaa merkitystä kaupungistuvassa yhteiskunnassa hyvän elinympäristön sekä luonnon- ja kulttuuriperinnön näkökulmasta. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 420.)

Pykälän 1 momentissa mainittuihin puiston perustamisen kriteereihin on 1.1.2009 voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen myötä lisätty *luonnon monimuotoisuus*. Hallituksen esityksessä (102/2008) lain muuttamiseksi asiaa on perusteltu mm. sillä, että kaikkiin nykyisiin kansallisiin kaupunkipuistoihin sisältyy kaupunkiluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita, samoin kuin mahdollisissa tulevissa kansallisissa kaupunkipuistoissa. Suomi on Euroopan yhteisön jäsenenä sitoutunut hidastamaan merkittävästi luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. Kansallisten kaupunkipuistojen verkostolla voidaan osaltaan edistää asetetun tavoitteen saavuttamista kaupunkiluonnon osalta.

Kaupunkipuiston perustamispäätöksen lähtökohtana on, että kaupunkipuistoon osoitettavat alueet on osoitettu sellaiseen käyttöön, joka tukee puiston perustamisen tarkoitusta. Asia on määritelty 68 §:n 2 momentissa:

Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön.

Kansallisen kaupunkipuiston luonnon- ja kulttuuriympäristön säilyminen perustuu näin ollen kaavoihin tai erilaisiin suojelupäätöksiin. Kaupungin on hakemuksessaan selostettava, miten kaupunkipuistoksi rajatun alueen luonnon ja kulttuuriperinnön elementtien säilyminen on näillä keinoin turvattu. (Ympäristöministeriö 2013b.)

Perussäännöksen 3 momentissa määritellään, minkä tahon omistuksessa olevia alueita puistoon voidaan osoittaa. Aiemmin pykälässä edellytettiin, että puistoon osoitetaan ensi sijassa valtion omistuksessa olevia alueita, mutta lakimuutoksen (1129/2008) myötä ensisijaiseksi omistajaksi on määritelty kunta, ennen valtiota tai muuta julkisyhteisöä. Saatujen kokemusten perusteella kunnan maanomistuksella on keskeinen merkitys kansallisten kaupunkipuistojen perustamisedellytysten syntymiselle. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 420.)

Puistoon osoitetaan ensi sijassa kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan osoittaa omistajan suostumuksella. Omistajan suostumus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos puiston perustamispäätökses-

sä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei anneta aluetta koskevia 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. (30.12.2008/1129)

Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen määritellään maankäyttö- ja rakennuslain 69 §:ssä; *kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Puisto voidaan perustaa kunnan hakemuksesta. (30.12.2008/1129.)* Jääskeläisen ja Syrjäsen (2010, 422) mukaan puiston perustaminen, hoito ja kehittäminen eivät voi onnistua ilman kunnan ja valtion yhteistyötä.

Lain 70 § koskee puiston määräyksiä. Puiston perustamista koskevaan ympäristöministeriön päätökseen otetaan alueen olennaisten arvojen säilyttämiseksi tarpeelliset keskeiset määräykset. Vaikka kunnalla on päätösvalta alueen kaavasta päättäessä, toimivalta puistoa koskevien määräysten osalta siirtyy ympäristöministeriölle. Käytännössä suurin osa kansallista kaupunkipuistoa koskevista määräyksistä annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka kunta laatii ja ympäristöministeriö hyväksyy. Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 422.) Ympäristöministeriö suosittelee, että luonnos hoito- ja käyttösuunnitelmaksi liitetään kaupungin hakemukseen (Ympäristöministeriö 2013b). Lakipykälän 4 momentti edellyttää vielä, että kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat määräykset. Kansallisen kaupunkipuiston perustamisen jälkeen kunta voi muuttaa alueen kaavoja, mutta ne eivät saa olla ristiriidassa eivätkä vaikeuttaa puistoa koskevien tavoitteiden toteuttamista. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 422.)

Kansallista kaupunkipuistoa koskevan lainsäädännön viimeinen pykälä (71 §) koskee puiston lakkauttamista tai määräysten muuttamista; kansallinen kaupunkipuisto voidaan lakkauttaa tai sen rajausta muuttaa, jos alueen arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttaminen sitä edellyttää. Lakkauttaminen voi tapahtua joko valtion viranomaisen tai kunnan esityksestä. Hoito- ja käyttösuunnitelman muutokset laatii kunta ja ne hyväksyy ympäristöministeriö. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 423.)

2.3 Kriteerit

Kaupunkipuistoja on nimensä mukaisesti tarkoitus perustaa kaupunkimaiseen ympäristöön. Suomen oloissa kaupunkimaisuus on varsin suhteellinen käsite, jolla tarkoitetaan sitä, että alue on tavalla tai toisella ihmisen toiminnan piirissä verrattuna puhtaisiin luonnonympäristöihin. Maankäyttö- ja rakennuslain 68.1 §:ssä mainitut perustamisen edellytykset mahdollistavat hyvin monen tyyppisten alueiden perustamisen kansalliseksi kaupunkipuistoksi. Edellytyksiä ei voi täyttää mikä tahansa kohde, vaan siltä vaaditaan erityistä laatua. Lisäksi keskeisenä kriteerinä on alueen riittävä laajuus ja yhtenäisyys. (Ekroos & Majamaa 2005, 360.)

Kansallista kaupunkipuistoa perustettaessa, aluetta rajattaessa ja kaavoitettaessa keskeisiä seikkoja ovat maisema-arvot, historialliset ominaispiirteet ja kaupunkikuvalliset seikat. Kansallisen kaupunkipuiston alueella voi olla erilaisia rakennuksia, katuja, siltoja ja vesialueita, jotka rakentamattoman puiston kanssa yhdessä luovat sen kokonaisuuden, jota varten laki kansallisista kaupunkipuistoista on säädetty. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 421.)

Kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa ympäristöministeriö käyttää yhtenäisiä kriteerejä, jotka takaavat kaupungeille tasapuolisen kohtelun ja kaupunkipuistojen valtakunnallisen tason säilymisen. Kriteerit on laadittu niin, että valmistelijoiden on mahdollista arvioida kaupunkipuistopotentialinsa vahvuuksia ja heikkouksia. Maankäyttö- ja rakennuslain säädökset ja ympäristöministeriön kriteerit toimivat yhdessä hyvinä kestävän kaupunkisuunnittelun välineinä – silloinkin kun varsinaisena tavoitteena ei ole kansallisen kaupunkipuiston perustaminen. (Flander 2010, 48.) Kriteerejä on neljä ja ne koskevat 1) sisältöä 2) kaupunkikeskeisyyttä 3) laajuutta ja eheyttä sekä 4) ekologisuutta ja jatkuvuutta. (Ympäristöministeriö 2013b.)

1) SISÄLTÖ

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää

- kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita

- kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä
- puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.

2) KAUPUNKIKESKEISYYS

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

3) LAAJUUS JA EHEYS

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla

- puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä
- viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.

4) EKOLOGISUUS JA JATKUVUUS

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että

- alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä ja
- alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

Jo perustettujen kansallisten kaupunkipuistojen eheys ja jatkuvuus perustuu käytännössä viherrakenteen rinnalla ”sinirakenteen” eheyteen ja jatkuvuuteen. Eheys ja yhtenäisyys syntyvät vesialueista: järviä, jokea tai merta pitkin. (Järvi 2011.) Huomionarvoista on, että ympäristöhallinnon uusittua verkkosivustonsa vuonna 2013, kaupunkikeskeisyyden kriteeri on nostettu toiseksi, laajuuden ja eheyden edelle. Aiemmin se oli kriteerien viimeinen kohta.

2.4 Nykyiset kaupunkipuistot

Kansallisia kaupunkipuistoja on toistaiseksi perustettu kuusi. Suomen ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Hämeenlinnaan vuonna 2001. Seuraavana vuonna tehtiin päätökset Heinolan ja Porin kansallisista kaupunkipuistoista. Suomen suurin kaupunkipuisto perustettiin puolestaan Hankoon vuonna 2008. Kahta vuotta myöhemmin Porvoo sai kansallisen kaupunkipuiston. Kuudes kaupunkipuisto perustettiin vuonna 2013 Turkuun. (Ympäristöministeriö 2013b.) Taulukosta 1 nähdään, että Suomen suurimman kaupunkipuiston titteli johtuu merkittävän laajasta vesialueesta.

TAULUKKO 1. Perustietoja kansallisista kaupunkipuistoista (Järvi 2011)

	perustettu	pinta-ala (km ²)		
		maa	vesi	yhteensä
Hämeenlinna	10.1.2001	7,4	1,0	8,4
Heinola	6.5.2002	9,5	12,0	20,8
Pori	6.5.2002			9,5
Hanko	15.5.2008	4,0	59,0	63,0
Porvoo	18.5.2010	11,2	10,3	21,5
Turku	5.6.2013	12,6	9,4	22,0

Kaikilla nykyisillä puistoilla on joko omat nettisivustonsa tai tietoa löytyy kunnan nettisivuilta. Esimerkiksi Porin sivut ovat näyttävät ja sisältävät paljon aineistoja ja tapahtumatietoja verrattuna samaan aikaan kaupunkipuiston statuksen saaneen Heinolan sivuihin. Pori onkin saanut Satakuntaliitolta EU-tukea kaupunkipuiston tunnettuuden lisäämiseksi. Lisäksi Pori on hyödyntänyt puiston 10-vuotis juhluvuoden vuonna 2012, jolloin puiston perustamisesta tuli kuluneeksi vuosikymmen. Juhlavuoden aikana toteutetut toiminnot ja tapahtumat olivat tärkeä osa EU-hanketta. (Pori 2013a.) Lähes kaikilla puistoilla on myös oma logonsa, vain Heinolalta ja Porvoolta sellainen puuttuu. Porvoon sivut ovat muutoin melko kattavat; alueet on esitelty monipuolisesti ja sivuilta löytyy mm. yksityiskohtaisia kävely-, pyöräily- ja veneilyreittikarttoja reittiohjeineen.

Hämeenlinna

Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto on vuoden 2000 alusta voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain määrittelemän käsitteen ensimmäinen sovellus Suomessa. Perustamisen valmistelu aloitettiin kaupungin toimesta jo vuonna 1997, yhtäaikaaisesti rakennuslakitoimikunnan valmistelussa olevan maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisen kanssa. (Hämeenlinna 2013a.)

KUVIO 1. Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston rajaus ja aluejako (Hämeenlinna 2013b)

Järvi (2011) esittää Hämeenlinnan puiston alueen lyhyesti; se käsittää keskustassa vanhoja puutalokortteleita, sataman, verkatehtaan ja rautatieaseman. Puisto jatkuu Vanajaveden vartta linnalle ja kasarmialueelle sekä edelleen Aulangolle. Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätöksessä puistoa kuvataan hie-

man ylevämmin: ”Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto on Suomen historian ja suomalaisen luonnon ’näyteikkuna’. Se kertoo havainnollisesti maamme sivistyksellisestä, taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä sekä kulttuurisista virtauksista. Luonnonympäristössä on sekä erämaa-Suomen, vauraan kulttuuri-Suomen että runebergiläis-topeliaanisen maisemaihanteen elementtejä.” Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston vahvuuksina ovatkin kaksi valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta Vanajaveden laakso ja Aulangon alue, joista Vanajaveden laakso on lisäksi määritelty yhdeksi Suomen kansallismaisemista. Kuviossa 1 on esitetty Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston rajausta ja aluejako, josta havaitaan, että Aulanko ja Vanajavesi kattavat merkittävän osan kaupunkipuiston alueesta.

Heinola

Heinolan ja Porin kansalliset kaupunkipuistot perustettiin samaan aikaan 6.5.2002. Ympäristöministeriön tiedotteen mukaan Heinola oli tehnyt perustamiseen tähtäviä valmisteluja jo usean vuoden ajan. Kaupunki jätti perustamishakemuksen vuoden 2000 lopussa, mutta hakemuksen täydentämisen ja aluerajauksen muuttamisen takia perustamispäätös tehtiin vasta toukokuussa 2002. Porissa puolestaan kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen tähtäävä selvitystyö aloitettiin heti uuden maankäyttö- ja rakennuslain voimaan tultua tammikuussa 2000. (Heinola 2013.)

Järven (2011) mukaan Heinolan puisto sisältää keskustassa muutamia vanhoja kortteleita ja Jyrängönvirran, jatkuen molemmin puolin Ruotsalaisen ja Konniveden saariin. Myös poikittainen harjualue sisältyy pääosin puistoon. Perustamisen perusteluissa puolestaan todetaan, että ”Heinolan kansallinen kaupunkipuisto on edustava näyte veden äärelle, hyvien kulkuyhteyksien äärelle syntyneestä sisämaan hallinto-, koulu- ja kylpyläkaupungista. Heinolan kansalliseen kaupunkipuistoon, sisältyy luonnonkauniita saaria ja laajoja, virkistys- ja luonnonsuojelukäytössä olevia metsäalueita. Saarten ja metsien luonto on erittäin monimuotoista. Alueella on mm. erämaisista kallioseutuista, salomaalampia, rikaslajisia puronvarsi-korpia ja laajoja lehmusmetsiköitä.”

Pori

Porin kansallinen kaupunkipuisto on Kokemäenjoen suistossa ja rannoilla sijaitsevien sekä rakennettujen että yhä viljelykäytössä olevien kulttuuriympäristöjen, puistojen ja puistokatujen, kaupunkimetsien ja jokivarsiluonnon yhdessä muodostama kansallisesti arvokas kokonaisuus (Pori 2013b).

Ympäristöministeriön tiedotteessa (6.5.2002) kuvaillaan, että ”Porin kansallinen kaupunkipuisto säilyttää kertomuksen historiallisen kulkureitin - Kokemäenjoen - suuhun syntyneen kaupungin kehitysvaiheista. Kaupunkipuisto painottuu valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön sekä kaava- ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviin puistoihin ja muihin viheralueisiin.” Käytännössä puisto rakentuu keskustassa ristikkäisten puistokatujen varaan, jatkuen etelässä urheilukeskukseen ja Porin metsään, lännessä hautausmaille ja pohjoisessa Kirjurinluodolle sekä jokisuistoon. (Järvi 2011.) Kuviosta 2 havaitaan, että keskustan ristikkäiset puistokatut kytkevät puiston eri osat nauhamaisesti toisiinsa. Porin kansallista kaupunkipuistoa on laajennettu joulukuussa 2006.

Hanko

Hankoon vuonna 2008 perustettu kansallinen kaupunkipuisto on kokonaispinta-alaltaan Suomen suurin (noin 6300 ha) ja samalla Suomen eteläisin kaupunkipuisto. Kaupunkipuisto koostuu varsin erilaisista alueista. Sen luonnonperintö on, kuten ympäristöministeriön tiedotteessakin todetaan, suurimmaksi osaksi monimuotoista merenranta- ja saaristoluontoa, mutta alueella on myös dyynimetsiä, geologisia muodostumia sekä merenalaista luontoa – rantamatalikoita ja särkkiä. Kaupunkipuistoon sisältyy myös Natura 2000 -alueita, osia laajasta merensuojelualueesta sekä useita pienempiä luonnonsuojelualueita. Rakennettuna kulttuuriympäristönä kaupunkipuistoon kuuluu myös Kylpyläpuisto, joka on edustava näyte eri aikakausien huvila-arkkitehtuurista. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010.)

Käytännössä Hangon puisto käsittää kaupungin keskustan etelärannan ja Hankoniemen kärjen, josta satama-alueet on rajattu puiston ulkopuolelle. Puistoon kuuluu myös laaja merialue ja pienehköjä saaria. (Järvi 2011.) Hangon kansallisen kaupunkipuiston perustamisen valmistelutyö on kestänyt yllättävän kauan, sillä

hakemiseen tähtäävä selvitystyö oli aloitettu jo toukokuussa 2000, mutta perustamispäätös tehtiin vasta 8 vuotta myöhemmin (Hanko 2013).

KUVIO 2. Porin kansallisen kaupunkipuiston rajaus (Pori 2013c)

Porvoo

Suomen viidennen kansallisen kaupunkipuiston statuksen sai Porvoo 18.5.2010. Ympäristöministeriön tiedotteen mukaan alue on luonnon- ja kulttuuriperinnön yhdistelmänä ihanteellinen kansalliseksi kaupunkipuistoksi. Puistoon kuuluu muun muassa Linnamäen rautakautinen kalmisto ja keskiaikainen muinaislinna, Vanha Porvoo ranta-aittoineen ja mukulakivikatuineen, kansainvälisestikin arvokas Ruskiksen luonnonsuojelualue, Stormossenin keidassuo, Stensbölen kartanon vanhat metsät sekä Haikon kartano puistoinen. Porvoossa oli merkittävää se, että myös yksityiset maanomistajat lähtivät innokkaasti mukaan kansalliseen kaupunkipuistohankkeeseen. Mukana on noin 150 rakennusten ja maanomistajaa. Missään muussa kansallisessa kaupunkipuistossa yksityisten panos ei ole näin merkittävä. (Porvoo 2013.)

Hangon puistohankkeen tavoin kansallista kaupunkipuistoa koskeva selvitystyö käynnistyi Porvoossa jo vuonna 2000, aloitteen pohjalta yleiskaavatyön yhteydessä. Valmistelua jatkettiin osayleiskaavasta erillisenä hankkeena. Valmistelu on ollut ilmeisen perusteellista, sillä hakemus ympäristöministeriöön oli lähtenyt maaliskuussa 2010 ja perustamispäätös tehtiin saman vuoden toukokuussa – 10 vuoden selvitys- ja valmistelutyön tuloksena.

Turku

Turun kansallinen kaupunkipuiston ytimenä ovat Aurajokimiljö ja Ruissalon saari. Kaupunkipuistoon kuuluvat keskustan puistot, kukkulapuistot, Aurakadun kaupunkimaisema sekä Kupittaaan historiallinen puisto ja ruotsalaistaloalue. Puistokatu yhdistää puiston Mikaelinkirkkoon, Mannerheimipuistoon ja Portsan kaupunginosaan. Käytännössä alue mukaillee Aurajokea ohuena nauhana, johon Ruissalon saari yhdistyy vesiteitse ja muutamat kohteet katuyhteyksien kautta (kuvio 3). Kaupunginvaltuuston päätöksestä (17.3.2011) hakea kansallisen kaupunkipuiston perustamispäätöstä ympäristöministeriöltä valitettiin hallinto-oikeuteen. Yksityisen valittajan näkemyksen mukaan aluejako ei täyttänyt ympäristöministeriön vaatimuksia yhtenäisestä alueesta. Valtuuston päätös ei ollut kuitenkaan valituskelppoinen, joten valitus jätettiin tutkimatta. (Turku 2013b.)

Turku oli valmistellut kansallista kaupunkipuistoa pitkään. Asia oli ollut esillä jo vuonna 1997, jonka jälkeen kaupunki edisti hanketta useilla kaavaratkaisuilla, kunnallispoliittisilla päätöksillä ja ohjelmilla. Puiston perustamisen valmistelu vauhdittui mm. Turun kaupungin päätöksestä hakea kulttuuripääkaupunki 2011 -statusta. Turku on ensimmäinen kaupunki, jossa hoito- ja käyttösuunnitelma voitiin hyväksyä samana päivänä kun päätös kansallisesta kaupunkipuistosta tehtiin. (Turku 2013a.)

KUVIO 3. Turun kansallisen kaupunkipuiston rajausta (Turku 2013b)

Huomioita nykyisistä kansallisista kaupunkipuistoista

Merkillepantavaa on, että kaikki nykyiset kansalliset kaupunkipuistot on perustettu kaupunkeihin, jotka sijaitsevat vesistön äärellä joko meren, joen tai muun merkittävän vesistön läheisyydessä. Puistoja on muutoinkin vain eteläisessä ja läntisessä Suomessa, Itä- ja Pohjois-Suomesta puuttuu edustus kokonaan. Kaupunkipuistojen verkostoon on kuitenkin tarkoitus ottaa kymmenkunta erilaista kaupunkia eri puolilta Suomea. Huomionarvoista on myös se, että useimmilla

kaupungeista on keskiaikaista historiaa ja että osa kohteista on nimetty jo entuudestaan kansallismaisemiksi (Vanajaveden laakso, Porvoonjokilaakso ja Vanha Porvoo, Aurajokilaakson kulttuurimaisema) tai ne ovat osa valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Helsinkiin ei ole myöskään perustettu kansallista kaupunkipuistoa, vaikka voitaisiin olettaa, että sieltä löytyisi riittävän edustavia kohteita ja alueita. Toisaalta Suomenlinna kuuluu jo Unescon maailmanperintölistan kohteisiin ja on jo itsessään niin merkittävä matkailukohde, ettei kansallinen kaupunkipuisto toisi sille siitä näkökulmasta lisäarvoa.

3 MUIDEN KAUPUNKIEN HAKUPROSESSEISTA

Kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon on ympäristöministeriön mukaan tarkoitus ottaa kymmenkunta erilaista kaupunkia eri puolilta Suomea. Maankäyttö- ja rakennuslain voimassaoloaikana moni kaupunki on selvittänyt mahdollisuuksia kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi. Osalla kaupungeista on kunnanhallituksen päätös selvitystyön tekemisestä ja osalla valmistelutyötä tehdään ilman kunnanhallituksen päätöstä. Yllättävän useassa kaupungissa on tehty valmistelutyötä, mutta työ on keskeytetty tai lopetettu kokonaan. Oheisessa ympäristöministeriön kuvassa (kuvio 4) on esitetty kansallisten kaupunkipuistojen verkosto ja valmistelutilanne vuonna 2012 (Flander 2012, 12). Karttakuvaan on tosin tullut jo muutoksia parin viime vuoden aikana. Verkosto on täydentynyt Turun kansallisella kaupunkipuistolla, Kotka on jättänyt perustamishakemuksensa ympäristöministeriöön ja Savonlinna on päättänyt, ettei statusta haeta.

KUVIO 4. Kansallisten kaupunkipuistojen verkosto ja valmistelutilanne v. 2012. (Flander 2012, 12)

3.1 Kaupunginhallituksen päätös selvitystyöstä

Ympäristöministeriön vuoden 2012 tietojen mukaan selvitystyötä kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi on tehty kunnanhallituksen päätöksellä useissa kaupungeissa. Näitä kaupunkeja ovat mm. Forssa, Kotka, Kuopio, Lohja, Rovaniemi, Savonlinna, Seinäjoki ja Valkeakoski (Flander 2012). Vuoden 2012 jälkeen tilanne on muuttunut siten, että esimerkiksi Kotkassa kansallista kaupunkipuistoa koskeva tarveselvitys on valmistunut toukokuussa 2013 ja Kotkan kaupunki on jättänyt hakemuksen ympäristöministeriöön. (Kotka 2014.)

Kotkan kaupunginhallituksen 25.11.2013 kokouksen päätöspöytäkirjan (437 §) mukaan ympäristöministeriö tekee päätöksen Kotkan kansallisesta kaupunkipuistosta todennäköisesti vuoden 2014 alkupuolella. Näin ollen Kotkasta tulisi Suomen kuudes kaupunki, johon maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kansallinen kaupunkipuisto perustettaisiin, mikäli ympäristöministeriö niin päättää.

Savonlinnan kaupunginvaltuusto on puolestaan päättänyt marraskuussa 2012, ettei se hae kansallisen kaupunkipuiston statusta. Savonlinnassa selvittelyä oli tehty melko pikaisella aikataululla; puiston perustamisselvityksen laatimisesta oli päätetty toukokuussa 2011, selvitys valmistui syyskuussa 2012 ja päätös siitä, ettei hakemusta jätetä, oli siis tehty saman vuoden marraskuussa. (Savonlinnan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 12.11.2012, 21 §.)

Seuraavia potentiaalisia hakemuksen jättäviä kaupunkeja ovat Seinäjoki, Rovaniemi ja Valkeakoski. Näissä kaupungeissa valmistelutyötä on tehty pitkään ja jokaisessa kaupungissa on laadittu varsin laadukas perustamisselvitysraportti. Seinäjoella perustamisselvitys on tehty osana pro gradu -työtä vuonna 2010. Alustava hakemus on jätetty ympäristöministeriöön tammikuussa 2011 (Rajala 2012). Rovaniemen kansallisen kaupunkipuiston tarveselvitysraportti on valmistunut marraskuussa 2012 ja se on tehty kaupungin kaavaosaston omana työnä. Valkeakoskella on puolestaan tehty mittava ympäristöteos EU:n rahoittamana projektina ”Kansallinen kaupunkipuisto Valkeakoskelle”. Projektilla on ollut ohjausryhmä, ja varsin laajan ja perusteellisen selvityksen on laatinut arkkitehtiylöppilas. Julkaisu on valmistunut toukokuussa 2010. Lisäksi aihepiiristä on valmistunut, saman tekijän toimesta, arkkitehtuurin diplomityö toukokuussa 2011. Valkeakosken

kansallisen kaupunkipuiston perustamisselvitys on em. selvityksistä kaikkein viimeistellyimmän ja valmiimman oloinen. Rovaniemen kansallisen kaupunkipuisto -työryhmän 17.6.2013 kokousmuistion mukaan Rovaniemen puistoselvitystä jatketaan edelleen, koska puiston teemoja ja tarinaa tulee edelleen syventää.

Forssassa, Lohjalla ja Kuopiossa kansallinen kaupunkipuisto kytkeytyy osittain osayleiskaavatoihin. Esimerkiksi Forssassa laaditaan Kaupunkipuisto-nimistä teemaosayleiskaavaa, jonka yhteydessä kansallinen kaupunkipuisto on tarkoitus esittää aluerajauksena. Forssassa kaupunginhallitus oli tehnyt jo vuonna 2006 päätöksen kaupunkipuistohankkeen hakemuksen valmisteleemisesta ympäristöministeriöön. Taustalla lienevät olleen maisema-arkkitehtipiskelijöiden vuonna 2005 laatimat selvitykset Forssan kansallisesta kaupunkipuistosta ja hoito- ja käyttösuunnitelmasta. Samassa yhteydessä hankkeelle on laadittu omat verkkosivut. Parhailtaan päätöksentekoon viimeisteltävänä olevan Kaupunkipuisto-teemaosayleiskaava perustuu Forssan viherverkostoa koskevaan maisema-arkkitehtuurin diplomityöhön vuodelta 2010. (Forssan kaupunki 2013.)

Yle Hämeen uutisoinnin (15.8.2012) perusteella Forssalla on hyvät mahdollisuudet saada kaupunkipuisto. Ympäristöministeriön ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flanderin mukaan Forssa on tehnyt pitkään hyvää kaavatyötä kansallista kaupunkipuistoa ajatellen. Flanderin näkemyksen mukaan Forssa saisi statuksen sitä hakiessaan. Uutisen perusteella tavoitteena on, että Forssaan perustettaisiin kansallinen kaupunkipuisto vuonna 2013. (Hannula 2012.) Kaupunkipuisto-teemaosayleiskaava vaatii kuitenkin vielä Forssan kaupungin päätöksenteon läpikäynnin, ennen kuin kaupunki voi toimittaa kaupunkipuistohakemuksen ympäristöministeriöön.

Lohjalla taajamaosayleiskaava on hyväksytty huhtikuussa 2013. Kaavan tavoitteissa vuodelta 2008 mainitaan, että kansalliseksi kaupunkipuistoksi sopivaa aluetta ja sen edellytyksiä kyseiseen tarkoitukseen selvitetään. Aloite kansallisesta kaupunkipuistosta oli tehty jo vuonna 2002. Kaavaselostuksessa on analysoitu valmistuneen kaavaan vastaavuutta asetettuihin tavoitteisiin. Sen mukaan kansallisen kaupunkipuiston edellytyksiä on tarkasteltu kaavatyön aikana, mutta kriteerit eivät täyty kaikilta osin. Esimerkkinä on mainittu, että ”pääosin julkinen maanomistus ei toteudu”. Selostuksessa ei ole muuta mainintaa kansallisesta kaupunkipuistosta. (Lohjan kaupunki 2013, 100.)

Järven (2011) selvityksen mukaan Kuopiossa laaditaan ensin keskustan osayleiskaava, jossa ratkaistaan maankäytön kehittämiskohteet. Kaupunkipuistohankkeeseen on tarkoitus palata vasta sen jälkeen. Kuopiossakin asia on ollut vireillä jo yli vuosikymmenen, sillä aloite puiston perustamisesta on tehty vuonna 2000 ja väli-raportti vuonna 2006 (Kansallinen kaupunkipuisto etenee 2006, 3).

3.2 Valmistelutyötä ilman kaupunginhallituksen päätöstä

Ympäristöministeriön vuoden 2012 tietojen mukaan muutamissa kaupungeissa valmistelutyötä on tehty ilman kunnanhallituksen päätöstä. Näitä ovat mm. Jyväskylä, Raahen ja Vaasa. Järven (2011) kaavoituksesta vastaaville viranhaltijoille tekemän kyselyn mukaan Jyväskylän hanke olisi jäissä ja siitä luovuttaisiin mm. suuren työmäärän vuoksi. Jyväskylän kaupungin nettisivuilta löytyy kyllä kansallista kaupunkipuistoa koskeva projektisivusto, jota on tosin päivitetty viimeksi vuonna 2008. Sivulla mainitaan, että kansallisen kaupunkipuiston selvitysraportti valmistuisi tammikuuhun 2008 mennessä. Jyväskylän kaupungin tilaama, Pohjois-Päijänteen kansallista kaupunkipuistoa käsittelevä maisema-arkkitehtuurin diplomityö onkin valmistunut tammikuussa 2008. Saman vuoden syksyllä on ollut nähtävillä Viherosayleiskaavan luonnosvaihe. Kaavassa on ollut tarkoitus osoittaa myös mahdollisen kaupunkipuiston rajaus. Sitten viherosayleiskaava on sisällytetty Jyväskylän kaupungin yleiskaavaan, jonka kaavaehdotus on nähtävillä tammi-helmikuussa 2014. Ehdotusvaiheen selostuksessa kansallista kaupunkipuistoa ei mainita millään tavoin. (Jyväskylä 2008, 2014.)

Raahessa kansallinen kaupunkipuisto on mainittu Raahen kaupungin vuonna 2013 laatimassa kaavoitusohjelmassa. Sen mukaan perustamisedellytyksistä olisi käyty neuvottelu ympäristöministeriön, alueellisen ympäristökeskuksen ja Raahen kaupungin kanssa vuonna 2009. Lisäksi esiselvitystyö on ohjelmoitu vuodelle 2015. Kaavoituskatsauksessa viitataan lisäksi kaupunginhallituksen 17.11.2008 tekemään päätökseen (449 §) eli ilmeisesti kaupunginhallitus on tehnyt jonkinlaisen päätöksen kaupunkipuistosta, vaikkei pöytäkirjan tietoja löydykään kaupungin nettisivuilta. Nettilehti Sermonesin sivuilta löytyy kuitenkin tieto, että kaupunginhallitus on tuolloin päättänyt sisällyttää kaavoitusohjelmaan esiselvitystyön mahdollisuudesta perustaa kansallinen kaupunkipuisto Raahen. Kysymys on lähtenyt

kuntalaisaloitteesta. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ollut esillä aiemminkin eli vuonna 2001. Selvitystyö on tuolloin keskeytynyt osayleiskaavan laadinnan ja muiden kaavoitustöiden vuoksi. Näin ollen ympäristöministeriön tieto on joko väärä tai sillä viitataan ennen vuotta 2008 tehtyyn selvitystyöhön. (Raaha 2013.)

Vaasan keskustaategian yhteydessä vuonna 2011 kansallinen kaupunkipuisto on mainittu mahdollisuutena. Muutoin Vaasan tilanteesta ei löydy nettitietoja. (Vaasa 2011.)

3.3 Valmistelutyö keskeytetty tai lopetettu

Ympäristöministeriön vuoden 2012 tietojen mukaan ainakin viidessä kaupungissa on tehty kansallisten kaupunkipuistojen perustamiseen liittyvää selvitystyötä, mutta valmistelutyö on syystä tai toisesta keskeytetty tai lopetettu. Näitä kuntia ovat mm. Kemi, Oulu, Varkaus, Imatra ja Lahti. Jos karttaa päivitetäisiin, niin näiden joukkoon lisättäisiin jo aiemmin mainittu Savonlinna. (Flander 2012.)

Kansallisten kaupunkipuistojen perustamisselvittelyjen yhteisenä piirteenä näyttää olevan se, että useissa kunnissa selvitystyötä on tehty jo heti maankäyttö- ja rakennuslain voimaantulon jälkeen 2000-luvun alkuvuosina. Muutamien vuosien valmistelun jälkeen työ on kuitenkin saatettu lopettaa tai keskeyttää. Ja nyt kun kansallisen kaupunkipuiston perustamisen mahdollistava laki on ollut voimassa jo reilusti yli 10 vuotta, aloitteita puistojen perustamisesta on tehty uudestaan. Esimerkiksi Kemissä Vihreiden valtuustoryhmä teki joulukuussa 2011 aloitteen kansallisen kaupunkipuiston toteuttamisesta, jota kaupunginhallitus käsitteli elokuussa 2012. Aloite ja kaavoitusosaston lausunto merkittiin kuitenkin vain tiedoksi, eikä jatkotoimenpiteitä esitetty. Kaavoitusosaston lausunnossa kerrottiin vuosituhannen alussa tehdyn selvitystyön kariutumisen syitä ja todettiin toisaalta, että kansallisen kaupunkipuiston henkeä on viime vuosina pystytty toteuttamaan muunlaisilla toimenpiteillä. Vuosituhannen alussa hankkeen hautautumisen syinä olivat mm. puiston sisällön puutteet, kaupungin valitsemat kehittämistavoitteet sekä rakentamis- ja kaavaratkaisut. Puiston perustamiselle ei katsottu olevan edellytyksiä ja sen tuoma hyöty nähtiin vähäiseksi. Lisäksi sen katsottiin sitovan liikaa

paikallista kehittämistyötä keskustassa kaavoituksen kautta. Kansallisen kaupunkipuiston henkeä nykyisin toteuttavia ratkaisuja ovat mm. riittävien virkistysalueiden ja ulkoilureitistöjen osoittaminen kaavoissa, valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen, Perämeren kansallispuiston ja Natura-alueiden huomioiminen. (Kemin kaupunginhallituksen pöytäkirja 20.8.2012, 238 §.)

Järven (2011) selvityksen mukaan Oulussa ja Lahdessa kaupunginvaltuustot ovat ainakaan päättäneet luopua hankkeesta mm. siksi, että se rajoittaisi kunnan omaa päätösvaltaa kaupungin tulevassa kehittämisessä. Näkemyksen taustalla lienee ajatus siitä, että koska ympäristöministeriö tekee päätöksen perustamisesta ja hyväksyy puiston hoito- ja käyttösuunnitelman, se olisi pois kaupungin omasta päätöksenteosta. Lahdessa on tehty maaliskuussa 2012 jälleen uusi valtuustoaloite, joka koskee Salpausselkien kansallisen kaupunkipuiston arviointia. Aloitteen mukaan Lahden kaupunki tutki kansallisen kaupunkipuiston haun mahdollisuutta 2000-luvun alkupuolella, mutta asiasta ei tuolloin syntynyt poliittisesti tyydyttävää ratkaisua. (Lahden kaupunginvaltuuston pöytäkirja 5.3.2012, 33 §) Aloite on käsitelty kaupunginhallituksessa (4.6.2012, 268 §), jossa on todettu, että kaupunki toteuttaa kansallisen kaupunkipuiston sisältöä eri muodoissa, kuten se oli päättänyt vuonna 2003, jolloin kaupunkipuistoasiaa käsiteltiin edellisen kerran. Aloite ei siis johtanut uusiin toimenpiteisiin. Oulussakin on tehty huhtikuussa 2013 uusi kansalaisaloite kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi Hietasaareen ja Oulujokisuistoon. Aloitteeseen liittyvän adressin, joka luovutettiin yhdyskuntalautakunnan puheenjohtajalle, oli allekirjoittanut lähes 800 henkilöä ja noin 20 yhdistystä. (Juujärvi 2013.)

Varkauden kaupunki teki kansallista kaupunkipuistoa koskevaa selvitystyötä 2000-luvun alkupuolella. Selvitystyö oli lähtenyt käyntiin aloitteesta jo vuonna 1998, ennen uuden maankäyttö- ja rakennuslain voimaantuloa. Varkaus oli myös ollut aktiivinen ympäristöministeriön suuntaan saadakseen ennakkolausunnon puiston perustamisesta. Pyydettyä lausuntoa ei kuitenkaan koskaan saatu, ja vuonna 2005 käydyssä sähköpostikirjeenvaihdossa ministeriön ja kaupungin välillä kaupungille oli annettu ymmärtää, ettei kansallista kaupunkipuistoa tulla todennäköisesti perustamaan Varkauteen. Perusteluina oli todettu, että ympäristöministeriö oli halunnut ottaa kansallisessa kaupunkipuisto-asiassa aikalisän ja hankkia

kokemuksia jo perustettujen kolmen kaupunkipuiston pohjalta. (Leppänen 2006, 55, 63.) Tematiikkaa on käsitelty mm. vuonna 2006 valmistuneessa yhteiskunta- maantieteen pro gradu -tutkielmassa *Kaupungin kehittämisen ja yhdyskuntasuunnittelun monimutkainen yhtälö*, jossa esimerkkitapauksena on Varkaus.

Imatralla puolestaan kaupunginvaltuusto päätyi helmikuussa 2011 ratkaisuun, että Vuoksen kansallisen kaupunkipuiston statuksen hakemisesta luovutaan. Vuoksi-Kruunupuisto aluetta oli kehitetty EAKR-hankerahoituksella, jonka jatkohankkeelle kaupunki myönsi osarahoitusta. Kaupunginvaltuuston pöytäkirjan (21.2.2011, 17 §) mukaan Vuoksi-Kruunupuisto-hankkeet toteuttavat ja vahvistavat Vuoksen ja sen ympäristön virkistys- ja matkailutavoitteita ja ottavat huomioon kaupungin ympäristöarvot ja kaupunkirakenteen kehityksen. Tähän perustuen kaupunki ei jatka Vuoksen kansallisen kaupunkipuistostatusten hakuprosessia. Imatran alueen paikallislehdessä oli esitetty mielipide, jonka mukaan kaupunkipuisto kaatui poliittiseen tahtotilaan. Kirjoittajan näkemyksen mukaan julkisuudessa asiaa ei ole ääneen lausuttu, mutta keskeisiltä päättäjiltä ei aikoinaan löytynyt tahtoa ajaa asiaa, joten aika teki tehtävänsä. (Vuoksen alueen kehittämistä on jatkettava 2011.)

Savonlinnan tapauksessa poliittiset päätöksentekijät eivät myöskään näytä olleen yksimielisiä. Savonlinnan kaupunginvaltuustohan päätti loppuvuodesta 2012, ettei kaupunki jätä kaupunkipuistohakemusta ympäristöministeriöön, perustamisselvityksen laatimisesta huolimatta. Päätöspöytäkirjasta (12.11.2012, 21 §) nähdään, miten monipolvinen asian käsittely on ollut. Tekninen lautakunta kaatoi ensinnäkin teknisen johtajan esityksen kansallisen kaupunkipuistohakemuksen jättämisestä. Asian valmistelun oli esitetty etenevän yhtä aikaa vireillä olevan Savonlinnan keskustaajaman strategisen yleiskaavan laatimisen kanssa. Kaupunginhallitus kuitenkin pyörsi päätöksen, hyväksyen alkuperäisen päätösehdotuksen. Kaupunginvaltuusto puolestaan jätti asian kertaalleen pöydälle ja päätti usean äänestyksen jälkeen, ettei asian käsittelyä jatketa.

3.4 Aloitteita kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta

Ympäristöministeriön vuoden 2012 tietojen lisäksi nettihaun perusteella löytyy tietoja muutamista kunnista, joissa on tehty aloitteita kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi.

Lappeenrannassa tehtiin valtuustoaloite kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi toukokuussa 2011. Asiaa käsiteltiin saman vuoden syksyllä kaupungin hallintoelimissä. Lappeenrannan kaupunginvaltuusto toteaa, että asia tulee käsitellä keskustajaman yleiskaavan tarkistamisen yhteydessä. (Lappeenrannan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 26.9.2011 § 135). Edelleen kaupunginhallitus päätti 12.12.2011 käynnistää keskustajaman yleiskaavan valmistelutyön, jonka tulee kattaa kaupunkipuiston perustamiseen soveltuvien alueiden kartoittamisen. Keskustajaman osayleiskaavan varsin laaja (40-sivuinen) osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä kesällä 2013. Kaavan tavoitteissa ei kuitenkaan mainita kansallista kaupunkipuistoa mitenkään erikseen. Sanapari on vain mainittu pitkässä suunnitelmia ja selvityksiä esittelevässä listauksessa, jonka mukaan Lappeenrannan kaupunki on tehnyt luonnoksen kansallisen kaupunkipuisto - hankkeen rajauksesta. Vuosilukua ei kuitenkaan mainita. (Lappeenranta 2013.)

Lappeenrannan vuoden 2011 valtuustoaloitteesta selviää, että ajatus kansallisesta kaupunkipuistosta on ollut vireillä jo vuonna 2003. Kaupunginvaltuusto on kuitenkin tuolloin päättänyt, ettei statusta haeta. Vihreiden näkemyksen mukaan silloiselta kaupunginhallitukselta ei löytynyt hakemiseen poliittista tahtoa (Holopainen, Junttila, Nurminen & Pitkänen 2003).

Vuonna 2011 aloitteentekijät Lappeenrannassa peräänkuuluttavat kaupunkimaisien arvojen huomioimista pitkällä tähtäyksellä. Etelä-Saimaassa (Tyrmä 2011) on myös kritisoitu, ettei ”kaupungilla eikä sen päättäjillä ole yhteistä kokonaisnäkemystä kaavoituksesta ja sen pitkäaikaisvaikutuksista kaupunkimme kehitykseen”. Lisäksi kirjoituksessa on mainittu Lappeenrannan lähimmät kilpailijat kaupunkipuistojen suhteen eli Savonlinna ja Imatra, jotka tuolloin olivat aloittaneet omien selvitystensä laatimisen. Kuten aiemmin jo todettiin; sekä Savonlinna ja Imatra ovat päättäneet olla hakematta kansallisen kaupunkipuiston statusta. Näin ollen

Lappeenrannalla olisi oiva tilaisuus mennä eteenpäin asian kanssa ja tuoda Saimaata ja Itä-Suomea esiin.

Jämsässä puolestaan yksityishenkilö oli tehnyt hyvinkin perusteellisen ja asiallisen kuntalaisaloitteen kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi helmikuussa 2010. Kaupunginhallitus totesi asian olevan niin kiinnostavan, että edellytti asiaa tarkempaa esiselvitystä, erityisesti kaupungin taloudellisista mahdollisuuksista hankkeen toteuttamiseen. Keväällä 2012, tehtyjen esiselvitysten perusteella, kaupunginhallitus kuitenkin toteaa, että kansallinen kaupunkipuisto vaikuttaa niin laajalta hankkeelta, ettei kaupungilla ole osoittaa resursseja sen perustamiseen. Aloite tuli näin ollen loppuun käsitellyksi. (Jämsän kaupunginhallituksen pöytäkirja 19.3.2012, 99 §.)

Juankoskellakin neljä eri yhdistystä on tehnyt yhteisen aloitteen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta lokakuussa 2010. Elinkeinolautakunta on käsitellyt asiaa ja päättänyt käynnistää esiselvityksen laadinnan vuoden 2011 alussa.

Lisäksi esimerkiksi joensuulainen vihreiden kunnallispoliitikko on ehdottanut 23.8.2013 blogikirjoituksessaan, että Joensuuhun pitäisi perustaa kansallinen kaupunkipuisto. Mikkosen (2013) esittämä alue ”täyttäisi kirkkaasti kansallisen kaupunkipuiston kriteerit”. Asia on tuotu esiin myös keväällä 2013 nähtävillä olleiden Joensuun viherkaavan tavoitteiden yhteydessä. Joensuun vihreät ovat esittäneet, että ”kansallisen kaupunkipuiston ajatuksen voisi uudestaan nostaa esille”. Kaupunkisuunnittelu vastaa vastineessaan, että ”kansallisen kaupunkipuiston perustamista Joensuuhun selvitetään”. Tästä voidaan siis päätellä, että asia on Joensuussakin ollut esillä joskus aiemmin. Ja että kaupunki ryhtyy selvittämään asiaa jollain tasolla. (Joensuun viherkaava – palauteraportti 30.4.2013.)

Tuorein valtuustoaloite lienee Tampereelta, joka on tehty syyskuussa 2012, mutta joka on käsitelty kaupunginvaltuustossa huhtikuussa 2013. Tampereella kansallisen kaupunkipuiston perustamista on selvitetty tai erilaisia aloitteita käsitelty useita kertoja viimeisen 15 vuoden aikana. Viimeisimmän aloitteen perustelut pohjautuvat pitkälti Mikko Järven heinäkuussa 2011 valmistuneeseen selvitykseen kansallisista kaupunkipuistoista. Tampereen kaupungin suhtautuminen kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen on ollut jokseenkin kriittinen ja epäileväinen.

Lieneekö sillä, että Turku sai oman statuksensa kesällä 2013, jotain merkitystä, että asia on Tampereella jälleen liikahtanut eteenpäin. Kaupunginvaltuusto huhtikuisen päätöksen sisältönä on, että kaupungissa käynnistetään aikaisempaa laajempi ja syvällisempi tarveselvitys kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Tampereelle, osana keskustan strategista osayleiskaavatyötä. Kaupunki ei kuitenkaan tässä vaiheessa käynnistä puiston perustamiseen tähtäävää prosessia, koska sen katsotaan rajoittavan suunniteltuja kaavahankkeita mahdollisen kaupunkipuiston alueella ja sen välittömässä läheisyydessä. (Tampereen kaupunginvaltuusto 15.4.2013, 121 §.)

Päätös on varsin mielenkiintoinen; Tampereella on selkeästi kiinnostusta puiston perustamisesta saatavaan imagohyötyyn, mutta puiston perustamisen ei haluta haittaavan keskustan kehittämisohjelman tai muutoin alueeseen rajautuvien maankäyttöhankkeiden suunnittelua ja toteuttamista. Mahdollinen kansallinen kaupunkipuisto pitäisi perustaa vain maankäytöllisesti kiistattomille alueille tai vaihtoehtoisesti pohtia puiston perustamista kaupungin omin päätöksin Helsingin tapaan. Kaupungin näkemyksen mukaan Tammerkosken saaminen Unescon maailmanperintölistalle toisi selkeästi kansallista kaupunkipuistoa suuremman imago- ja matkailuedun.

Kaupunginvaltuuston päätöksessä mainitaan myös se, että puiston perustamista selvitetään osana keskustan strategista osayleiskaavatyötä. Osayleiskaavaa ei puolestaan ole mainittu lainkaan Tampereen kaupungin 14.11.2013 ilmestyneessä tiedotteessa ”Tampere selvittää kansallisen kaupunkipuiston tarvetta”. Tiedote on varsin seikkaperäinen ja sen oloinen, että asiaan aiotaan todellakin panostaa. Tarveselvityksen on tarkoitus valmistua noin vuoden kuluttua. (Hyry 2013.)

3.5 Muita tapauksia

Kaikki Suomen suurimmat kaupungit, pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta, ovat olleet kiinnostuneita kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta. Helsinkiin, Espooseen tai Vantaalle ei ole kuitenkaan perustettu kansallisia kaupunkipuistoja, vaikka aloitteita on tehty jo yksin Helsingissä useita kymmeniä.

Suurimpien kuntien kaavoituksesta vastaavien viranhaltijoille osoitetun, Järven (2011) tekemän kyselyn perusteella, Vantaalla ja Espoossa ei ole kaupunkipuiston kriteerejä hyvin täyttäviä kohteita. Vantaa voisi kuitenkin harkita joidenkin alueidensa liittämistä Helsinkiin mahdollisesti perustettavaan puistoon. Espoossa on jo Nuuksion kansallispuisto, jolla on merkittävä matkailullinen ja imagollinen arvo Espoolle. Helsinki on puolestaan määritellyt kaupungin vihersormet yleiskaavoituksen yhteydessä ja nimennyt yhden sormen ”Helsinki-puistoksi”. Ratkaisu säilyttää päätösvallan tulevaisuuden kaavoituksesta kunnalla itsellään. Puisto on kuitenkin jäänyt julkisuudessa vähemmälle huomiolle kuin perustetut kansalliset kaupunkipuistot.

Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunta toteaa Pekka Haaviston vuonna 2008 tekemään valtuustoaloitteeseen muunmuassa: ”Kansallisen kaupunkipuiston perustamista on tutkittu laajasti yleiskaavatyön yhteydessä. Oikeusvaikutteisessa Yleiskaava 2002:ssa on osoitettu Helsingipuiston alue, joka täyttää parhaiten kansallisen kaupunkipuiston kriteerit. Helsingin kaupungin tavoitteena on säilyttää keskeiset virkistysalueet kaavoituksen keinoin.” (Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto 30.9.2008.)

Helsingin lisäksi pienemmilläkin paikkakunnilla on päädytty kaupunkipuiston suunnitteluun ilman kansallista statusta, kansallisen kaupunkipuiston kriteerein. Esimerkiksi Karkkilassa ajatus kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta oli esillä Karkkilan keskustan osayleiskaavaa laadittaessa vuonna 2010. Karkkilassa päädyttiin kuitenkin siihen tulokseen, että ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle asettamat vaatimukset tuskin täyttyvät Karkkilassa. Periaatteet vaikuttivat kuitenkin hyviltä ja Karkkilaan sopivilta. Näin ollen Karkkilassa päätettiin tutkia mahdollisuutta perustaa kaupunkiin oma kaupunkipuisto, jolla ei olisi ympäristöministeriön myöntämää virallista statusta, mutta se noudattelisi kansallisen kaupunkipuiston periaatteita. Varsin kattava Karkkilan kaupunkipuiston suunnitelma on tehty maisema-arkkitehtuurin diplomityönä, joka on valmistunut loppuvuodesta 2012. (Vainio 2012, 9.)

4 KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON PERUSTAMISEN VAIKUTUKSET

Miksi kansallisia kaupunkipuistoja pitäisi tai halutaan perustaa? Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan lailla halutaan turvata kansallisesti merkittävien, kaupunkiseuduilla sijaitsevien laajojen puisto-, virkistys- ja viheraluekokonaisuuksien säilyminen ja edistää niiden hoitoa. (Jääskeläinen & Syrjänen 2010, 418) Mutta miksi? Mikä on tämän tarpeen taustalla? Onhan Suomessa muitakin välineitä ja keinoja, joilla voidaan suojella luontoa ja maisemia sekä säilyttää ja hoitaa arvokkaita kulttuuriympäristöjä esimerkiksi perustamalla suojelualueita tai kaavoittamalla.

4.1 Eheyttävää kaupunkisuunnittelua

Useimmat kansallista kaupunkipuistoa koskevat aloitteet ovat lähteneet kaupunkilaisten huolesta, että rannat rakennetaan täyteen tai viheralueita ei ole jätetty tarpeeksi tai viheryhteyksissä on puutteita. Kyse on siis tiivistyvän yhdyskuntarakenteen tuomista uhkista. Kokonaisuudet unohtava suunnittelu ja rakentamisen pitkäaikaisten vaikutusten arvioinnin puuttuminen näkyvät sirpaloituvana kaupunkikuvana sekä yksipuolisia ja lyhytkestoisia arvoja palvelevina maankäyttöratkaisuuksina. (Saarinen 2007, 10.)

Flander (2001, 205) tuo esiin perusajatuksen arvokkaiden maisemien ja alueiden säilyttämisen tarpeesta kansallisen kaupunkipuisto -nimikkeen avulla; vastaisuudessa alueita ei pirstottaisi nykyistä enempää uusilla liikenneväylillä tai muilla isoilla rakennushankkeilla. Asuntotuotanto sekä tiivistämis- ja täydennysrakentaminen tulisi kohdentaa muuhun osaan kaupunkia.

Nykyinen tiivistämis- ja täydennysrakentaminen synnyttää tehorakennettuja uudiskortteleita. Tämän vastapainoksi, kansallisten kaupunkipuistojen avulla, pyritään vaalimaan kaupunkirakenteen arvokkainta kulttuuri- ja luonnonperintöä laajoina ja mahdollisimman eheinä kokonaisuuksina. Kansallisten kaupunkipuistojen perustamista voidaan näin ollen kutsua eheyttäväksi kaupunkisuunnitteluksi. (Flander 2010, 48.) Toisaalla taas Flander (2012, 5) määrittelee eheyttävän suunnittelun hieman toisin; eheyttävän ja rakentamisen tavoitteena on kohdistaa uudisrakentamista käytöstä poistuville, vajaatehoisille muutosalueille ja näin ollen te-

hostaa kaupunkirakennetta olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisällä. Näitä käytöstä poistuvia alueita ovat esimerkiksi satamat ja entiset teollisuus- ja varastokentät.

Flander halunnee sanoa, että eheyttävä suunnittelu ja rakentaminen ovat toisaalta vajaakäyttöisten alueiden hyödyntämistä verrattuna siihen, että uudisrakentamiseen otettaisiin vain neitseellisiä luonto- tai virkistysalueita. Kansallisten kaupunkipuistojen perustaminen taas on eheyttävää suunnittelua siitä näkökulmasta, että niiden avulla saadaan säilytettyä mahdollisimman laajat luonto-, kulttuuri- ja virkistysalueet, jottei niitä menetetä uudisrakentamiseen.

Kestävää kaupunkirakennetta tavoitellaan yhdyskuntarakennetta tehostamalla, vaikka sekin tuo omat ongelmansa. Flander (2012) esittää ensimmäisenä kestävyysvajeena sen, että 2000-luvulla yhdyskuntarakennetta on tehostettu auton ehdoilla. Alueilla, jotka otetaan rakentamiseen, muutokset ovat palautumattomia. Toisena kestävyysvajeena esitetään kysymys: Kestävätkö kaupunkirakenteen sisäiset luontosaarekkeet ja lähiluonto kasvavan asukasmäärän kulutuspaineen? Nykyään rakennetaan tiiviisti, tehokkaasti ja myös korkealle. Missä ihmiset mahtuvat toteuttamaan virkistäytymis- ja luontokokemustarpeitaan, jos viheralueista ja metsistä nipistetään aina lisää rakentamista varten? Kolmantena kestävyysvajeena on tämänhetkinen muoti rakentaa kaupunkimaisia, luonnonläheisiä yhdyskuntia meren tai vesistöjen rannoille. Veden ääreen rakentaminen syö osan niistä kestävästä ja ekologisista hyödyistä, joita yhdyskuntarakenteen sisäisellä tehostamisella säästetään muualla.

Flander näkee, että kansalliset kaupunkipuistot ovat kestävästä kaupunkisuunnittelusta ja -rakentamisesta puhtaimmillaan. Kansallisen kaupunkipuiston slogan voisi olla: ”Väljyyttä ja luonnon lumoa tiivistyvässä, kovenevassa yhdyskuntarakenteessa.” Kansalliset kaupunkipuistot edistävät kestävästä kaupunkisuunnittelusta ja -rakentamisesta ohjaamalla yhdyskuntarakenteen tehostamisen muutosalueille ja turvaamalla toisaalla luonnon- ja kulttuuriperinnön arvokkaimman osan säilymistä eheänä, pirstoutumattomana kokonaisuutena. (Flander 2012, 6 - 9.)

4.2 Kaupunkipuiston myönteiset vaikutukset

Eheytyvää kaupunkisuunnittelua voi tehdä muutoinkin kuin hakemalla kansallisen kaupunkipuiston statusta: hyvällä suunnittelulla ja kaavoituksella. Kaupunkipuiston arvonimen avulla voidaan siis saada jotain muutakin, koska kiinnostus statuksen saamiseen on edelleen korkea.

Järvi (2011) oli tehnyt kyselyn kansallisen kaupunkipuisto-statusen omaavien kaupunkien kaavoituksesta vastaaville viranhaltijoille kysyen mm. kaupunkien kokemista hyödyistä. Vastauksista nousee mm. se, että kaupunkipuisto -status on helpottanut kaupunkisuunnittelun työtä, koska se antaa suunnittelulle hyvät suuntaviivat ja reunaehdot. Etenkin jos hakemus on ollut poliittisesti yhteisesti hyväksytty, ilman ristiriitoja. Se on lisäksi selkeyttänyt kaavoitusta ranta-alueilla ja vakiinnuttanut ne yleiseen käyttöön. Ylipäätään status korostaa ja antaa lisäarvoa kaupungin puistoille ja viheralueille. Muutos- ja rakennushankkeissa muutakin ympäristöä tarkastellaan kaupunkipuiston kriteerein.

Matkailulliset ja imagolliset arvot ovat kiistattomia, joskin ne ovat vaikeasti mitattavissa. Imagonrakentamisen eteen joutuu kuitenkin tekemään töitä, koska kansallisen kaupunkipuiston yleinen tunnettuus saattaa olla vähäistä. Esimerkiksi Porvoossa korostetaan sitä, että kansallinen kaupunkipuisto tekee alueen arvoja tunnetuksi nimenomaan kaupungin omille asukkaille. Paikallismedia on ollut asiasta kiinnostunut ja esitellyt mielellään eri näkökulmia ja kohteita.

Yhdessä kaupungeissa korostetaan sitä, että valtuusto on osoittanut vuosittain merkittävät investoinnit kaupunkipuiston toimenpiteisiin. Panostusta ei olisi tehty ilman kansallista kaupunkipuistoa. Muutoinkin puistot ovat mahdollistaneet avustusten ja muun ulkopuolisen tuen saamiseen. Järven (2011) mukaan vastaajat eivät kokeneet kansallisesta kaupunkipuistosta olevan merkittävää haittaa, varsinkaan, jos kaupunkipuisto on rajattu siten, ettei se sisällä alueita, joissa on ristiriitaisia maankäyttöpaineita tai tulevaisuuden rakentamista.

Järvi arvelee, että Tampereen kannalta merkittävin hyöty olisi tärkeiden puistoalueiden turvaaminen ja kehittäminen; se antaisi lisää perusteita kehittää rantojen ulkoiluteitä ja avata rannat kaikkien kaupunkilaisten käyttöön. Toisaalta Järvi to-

teaa, että mainitut hyödyt voitaisiin saavuttaa myös kaupungin omin päätöksin. Kaupunkilaisten arvostus ja kiinnostus nimettyä kansallisen kaupunkipuiston aluetta kohtaan kenties kohoasi, mutta muutoin todetaan, että imago- ja matkailuhyöty jäisi Tampereella vähäiseksi.

Perusselvityksissä ja kaupunkipuistohakemuksissa toistuvat samat kansallisista kaupunkipuistoista saatavat hyötynäkökohdat ja myönteiset asiat. Joidenkin selvitysten tekstit ovat varsin yleviä, jopa ”korulauseita” sisältäviä mainospuheita siitä, mihin kaikkea myönteistä kansallisen kaupunkipuiston perustamisen avulla voidaan saada. Toisissa selvityksissä asiat tuodaan realistisemmin esiin käytännön faktoina. Riippuu varmasti kunnasta, millä tavalla kaupunkipuisto-ajatus saadaan myytyä paikallisille poliittisille päätöksentekijöille; yltiömyönteisillä mielikuvilla vai selkeällä faktalla. Kaupunkipuistojen perustamisen perusteluissa korostuvat seuraavat teemat:

- Matkailu ja virkistys – uusia mahdollisuuksia
- Imagon vahvistuminen
- Viherverkoston selkäranka
- Kaupunkilaisten arvostus omaa elinympäristöään kohtaan.

Kansallinen kaupunkipuisto voi olla kaupungille merkittävä matkailuvaltti, jota voidaan hyödyntää suoraan matkailun edistämiseen ja mainontaan ja joka tuo kaupungille näkyvyyttä. Kansallinen kaupunkipuisto ei tuo ainoastaan lisäarvoa matkailun, virkistyksen ja paikkakunnan imagon vahvistumisen myötä, vaan se voi toimia myös kaupunkisuunnittelun ja näin ollen koko kaupungin strategisena työkaluna. Lisäksi esimerkiksi selvitysvaiheessa kaupunki saa arvokasta tietoa viher- ja virkistysalueiden nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Statuksen hakuperusteluissa korostetaan myös paikallisen identiteetin vahvistamista; kaupunkilaisten tietoisuus ja kiinnostus omasta ympäristöstään lisääntyä, mikä kannustaa myös toimimaan ympäristön parhaaksi. Viher- ja virkistysaluei-

siin panostaminen nähdään myös omiin kuntalaisiin panostamisena, joka maksaa itse itsensä takaisin hyvinvointina. Kansallisen kaupunkipuiston avulla huomio kohdistetaan positiivisella tavalla kaupunkiympäristöön, olemassa olevia vahvuuksia etsimällä, säilyttämällä ja kehittämällä. Kansallinen kaupunkipuisto viestii asukkaille, matkailijoille ja yrityksille, että kaupungissa on hyvä, kiinnostava, monikerroksinen ympäristö, josta halutaan pitää huolta.

Lisäksi muutamissa perustelupapereissa on tuotu esiin, mitä kansallinen kaupunkipuisto EI tarkoita. Se ei tarkoita alueiden museoimista tai automaattista suojelua, eikä sillä puututa rakennus- tai omistusoikeuksiin. Voimassa olevat kaavat ratkaisevat maankäyttöön, rakentamiseen ja suojeluun liittyvät kysymykset. Porvoon kansallisen kaupunkipuiston tiivistelmässä sanotaan jopa, ettei kansallinen kaupunkipuisto velvoita maanomistajia ja kaupunkia mihinkään toimenpiteisiin ja että edellä mainitut tahot päättävät itsenäisesti omistamiensa alueiden kehittämisestä. Kyse ei kuitenkaan ole passiivisesta suojelu- tai museoalueesta, vaan kehittämismahdollisuuksista.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamiselle ei ole Suomessa asetettu asukasluokarajoituksia, toisin kuin Ruotsissa, jossa teetettiin 1990-luvulla inventointi alueista, jotka soveltuisivat kansallisiksi kaupunkipuistoiksi. Siihen otettiin mukaan vain yli 50 000 asukkaan kaupungit. Suomessa pienille, keskisuurille ja isoille kaupungeille on suotu yhtäläiset mahdollisuudet hakea kansallisen kaupunkipuiston statusta. Pienemmille kaupungeille kansallisen kaupunkipuiston arvonimi voi olla vielä merkittävämpi kuin isoille. Niissä status saattaa toimia eräänlaisena hyvän, viihtyisän ja kauniin kaupunkiympäristön vakuutena, jonka avulla voi kilpailla suurempien kanssa. (Flander 2010, 47–48.) Myös Järvi (2011) arvelee, että pieniin, vähäisen kasvupaineen omaaviin kaupunkeihin (Hanko, Heinola) perustettujen puistojen tuoma imagoetu voi olla merkittävä. Hämeenlinna ja Porvoo ovat puolestaan kasvavia keskisuuria kaupungeja, joilla on matkailullista vetovoimaa muutoinkin. Taantuvan teollisuuspaikkakunnan imagosta kärsinyt Pori on todennäköisesti saanut positiivista virettä kansallisesta kaupunkipuistosta. Suurista kaupungeista ainoastaan Turku on saanut kansallisen kaupunkipuiston arvonimen, jossa puiston perustamiselle olikin vahvat perusteet. Tosin Turussakin väestön kasvu on ollut selvästi hitaampaa kuin muissa suurissa kaupungeissa.

Flanderin (2010, 50) mukaan seuraavat vahvimmat pyrkijät kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon ovat Kotka, Forssa, Valkeakoski ja Seinäjoki. Kanta-Hämeessä sijaitseva Forssa ja Tampereen kupeessa sijaitseva Valkeakoski kuuluvat noin 20 000 asukkaan, taantuvien teollisuuskaupunkien joukkoon. Kotka ja Seinäjoki, ja jos tähän lisätään vielä Rovaniemi, ovat 55 000 - 61 000 asukkaan keskisuuria kaupunkeja, omien maakuntiansa keskuksia. Seinäjokea mainostetaan yhtenä voimakkaimmin kasvavista kaupunkikeskuksista, Kotkalla taas on hieman taantuvan satama- ja teollisuuskaupungin leima. Rovaniemi on matkailu- ja koulutuskaupungin maineessa. Hyvän elinympäristön sertifikaatin saaminen kiinnostaa varmasti kaikkia näitä kaupunkeja uusien asukkaiden, yritysten ja matkailijoiden houkuttelemisen näkökulmasta.

4.3 Kaupunkipuiston taloudelliset vaikutukset

Kansallista kaupunkipuistoa ”myydään” päättäjille sillä, ettei sen perustamisesta aiheudu varsinaisia kustannuksia kaupungille, eikä maanomistajille. Perustamisselvitysten laadinnasta ja hakemuksen valmistelusta voi toki aiheutua lisäkustannuksia kaupungille, ellei kaikkea työtä ole mahdollista tehdä virkamiestyönä. Jos työ tehdään kaupungin omana työnä, siihen tulee voida osoittaa riittävät resurssit. Esimerkiksi Jämsän kaupunki (kaupunginhallitus 19.3.2010, 99 §) on arvioinut perustamisvaiheen selvityksiin, työryhmätyöskentelyyn ja hakemuksen laatimiseen tarvittavan lähes 25 000 euroa, josta perustamisselvityksen osuus olisi noin 10 000 euroa. Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta on arvioitu noin 25 000 euron arvoiseksi. Tampereella on puolestaan arvioitu perustamispäätöksen valmistelun sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen vastaavan lähes osayleiskaavan laatimiseen tarvittavaa työmäärää (Järvi 2010). Kotkan kaupunginhallitus (25.11.2013) on lisäksi todennut, että kaupunkipuiston hyödyntäminen edellyttää viestintää, joten esitemateriaalin ja verkkosivun laatiminen synnyttävät alkuvaiheessa jonkin verran kustannuksia.

Valkeakosken perustamisselvityksessä (Kulojärvi 2010, 18) todetaan, että suunnittelukustannusten lisäksi jatkossa aiheutuvat kustannukset määräytyvät kaupungin taloudellisten mahdollisuuksien mukaan valitun kehittämistavan mukaan. Eriytyisiä uusia kustannuksia ei siis näin ollen synny julkisten viheralueiden ja kau-

pungin kiinteistöjen hoidosta, sillä ne liittyvät kaupungin yleiseen kunnossapitoon. Myös Kotkan kaupunginhallituksen pöytäkirjassa 25.11.2013 vakuutetaan, ettei kansallinen kaupunkipuisto kasvata vuotuisia toimintamenoja, koska kaupunkipuiston hyödyntäminen, kehittäminen ja hoito otetaan osaksi eri vastuualueiden normaalia toimintaa. Esimerkiksi alueiden hoito tehdään suunnitelmallisesti osana puistotoimen tavanomaista hoito-ohjelmaa ilman kustannusten kasvua. Kotkan perustamisselvityksessä (Tajakka 2013, 89) asiaa perustellaan sillä, että kansallisen kaupunkipuiston kehittäminen on pitkäjännitteistä toimintaa, jossa alueita kehitetään suunnitelmallisesti vähitellen. Jämsässä on puolestaan arvioitu, että vuosittainen hoitorahoitus olisi 150 000 - 250 000 euron luokkaa. Hämeenlinnan kaupunki kertoo avoimesti, että se on suunnitelmallisesti rahoittanut kansallisessa kaupunkipuistossa tapahtuvia hankkeita. Puistoalueiden kohentamiseen ja peruskorjaamiseen on käytetty vuosittain noin 300 000 euroa. Satsaus on ollut mittava lisäpanostus viheralueisiin, mikä näkyy myös kaupunkikuvassa. (Hämeenlinna 2013c.) Muissa nykyisissä kaupunkipuistoissa toteuttamiseen ei ole varattu omaa erillistä määrärahaa kaupungin vuosibudjetissa. Porin hoito- ja käytösuunnitelmassa (Nukki 2008, 43) todetaan, että oma menokohta kaupungin budjetista - Hämeenlinnan malliin – mahdollistaisi nykyistä paremmin esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen. Toteutettavaksi esitettävät toimet sisällytetään Porissa vuosittaisiin toiminta- ja toteuttamissuunnitelmiin ja kulut kateetaan hallintokuntien määrärahoista. Oma menokohta helpottaisi myös hankekohdaisen ulkopuolisen rahoituksen hankkimista.

Suurin osa kaupunkipuiston alueella tehtävästä hoito- ja parannustyöstä rahoitetaan siis kaupungin normaalin budjetin avulla. Suunnitteluun ja tutkimukseen liittyviä kustannuksia lukuun ottamatta kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta ei näin ollen koituisi lisämenoja. Kotkan perustamisselvityksessä (Tajakka 2013, 89) mainitaan, että vuosittain pyritään saamaan lisärahoitusta erilaisiin hankkeisiin, kuten markkinointiin, tiedottamiseen tai opastuksen laadintaan. Lisäksi ajatuksena on, että osärahoitusta voi hakea säätiöistä, hankerahoituksista tai ympäristöministeriöltä. Yrityksiltä arvioidaan saatavan rahallista tukea silloin, jos hoito- ja perusparannustyöt kohentavat suoraan niiden toimintaympäristöä. Kotkassa on lisäksi todettu, että valtion hankerahoitusten harkinnassa kaupunkipuiston toteuttamista edistävät hankkeet saavat korkean prioriteetin.

Kansallisen kaupunkipuiston perustamisen jälkeen kunnan tulee laatia alueelle hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa annetaan tarpeelliset määräykset alueen hoidosta ja käytöstä ja jonka hyväksyy ympäristöministeriö. Hoito- ja käyttösuunnitelmien laadintaan voi hakea hankerahoitusta; esimerkiksi sekä Heinola että Pori ovat aikanaan saaneet ympäristöministeriön tutkimus- ja kehittämisrahaa suunnitelmien valmisteluun. Lisäksi kaupungit ovat tehneet yhteistyötä yliopistojen kanssa: Heinola Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston maisema-arkkitehtiopiskelijoiden kanssa ja Porin Turun yliopiston maisemantutkimuksen ja kulttuurintuotannon laitoksen kanssa. Heinolan ja Turun hoito- ja käyttösuunnitelmien pohjana ovatkin maisema-arkkitehtiopiskelijoiden diplomityöt. Hankoon ja Porvooseen ei ole vielä laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmia.

4.4 Kaupunkipuiston rooli, tarinat ja kertomukset

Merkille pantavaa on, että tuoreimmissa perustamisselvityksissä tuodaan esille sanat ”kertomus”, ”tarina” ja ”teema”. Kansallisten kaupunkipuistojen ”roolia” kansallisten kaupunkipuistojen verkostossa on pohdittu jo ensimmäisten puistojen perustamisen yhteydessä ja pohditaan edelleen, koska jokaisella kaupunkipuistolla on oma roolinsa osana Suomen kansallista kaupunkipuistoverkosta. Kertomukset, tarinat ja teemat ovat nousseet korostuneesti esiin roolin rinnalle.

Ensimmäisten kaupunkipuistojen perustamisselvitykset ovat faktatietoon perustuvia, kaavaselostuksen tyyppisiä, konstailemattomia selvityksiä, joissa pohditaan puistojen ominaispiirteitä ja kaupunkipuiston roolia. Sanoja tarina tai kertomus ei tuoda erityisemmin esiin. Hangon perustamisselvitys vuodelta 2008 on jo huomattavasti pidempi kuin ensimmäisten puistojen selvitykset, mutta edelleen hyvin asiapitoinen. Hangon teemana on muunmuassa merellisyys ja kesäkaupungin huvila- ja kylpyläkulttuuri, mutta niitäkään ei ”liikaa hehkuteta” tai korosteta tarinan merkitystä. Mutta vuonna 2010 Porvoon kaupunki on jo käyttänyt perustamishakemuksessaan termiä ”kertomus” pohtiessaan Porvoon roolia jo perustettujen kansallisten kaupunkipuistojen verkossa: ”Porvoon kansallinen kaupunkipuisto on *kertomus* Suomen historiasta maan varhaisista asutusvaiheista lähtien läpi keskiajan aina Suomen valtion muotoutumiseen asti.” Ympäristöministeriön tiedotteesakin (18.5.2010 Kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Porvooseen) mainitaan

ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flanderin kiteyttäneen: ”Kansallinen kaupunkipuisto säilyttää kertomuksen kaupungista.” (Porvoo 2013.)

Kaupunkipuistostatuksen hakemista harkitsevien kaupunkien perustamisselvityksissä kertomus ja tarina korostuvat entisestään. Kotkan perustamisselvitys vuodelta 2013 alkaa sanoilla ”Kotkan kansallinen kaupunkipuisto on *kertomus* alun perin Itämeren ja Kymijoen antimien varaan syntyneestä linnoitus- ja rajakaupungista, joka sittemmin on vesivoiman ja hyvien satamiensa turvin kasvanut moni-ilmeiseksi satama- ja teollisuuskaupungiksi”. (Tajakka 2013, 5.) Valkeakoskella kansallinen kaupunkipuisto puolestaan sisältää *kertomuksen* ikiaikaisesta, katkeamattomana samalla paikalla jatkuneesta asutushistoriasta, aina esihistorialliselta ajalta maaseutuyhteiskuntaan ja teollistumiseen asti (Kulojärvi 2010, 20). Rovaniemen selvityksessä pohditaan puiston teemoja otsikolla Rovaniemen *tarina* (Rovaniemen tarveselvitysraportti 2012, 26).

Tarina tulee lisäksi esille Tampereen kaupungin tiedotteessa (14.11.2013), jossa kerrotaan Tampereen ryhtyneen selvittämään kansallisen kaupunkipuiston tarvetta. Tiedotteen mukaan ”Kaupunkipuisto antaa hienon mahdollisuuden kertoa Tampereen tarina kuntalaisille ja myös matkailijoille. Tampereen synty- ja kasvuhistoriaa on osattava hyödyntää kaupunkimarkkinoinnissa nykyistä paremmin.” (Hyry 2013.)

Lieneekö kertomusten esilletuloon se, että tietoyhteiskunta on muuttunut tarinankerrontaan eli mielikuvayhteiskuntaan vai se, että kansallisia kaupunkipuistoja kohtaan on haluttu saada lisää kiinnostavuutta tarinankerronnan avulla? Ehkä kyse on samasta asiasta. Tanskalainen tulevaisuuden tutkija Rolf Jensenin on lanseerannut mielikuvayhteiskunnan käsitteen, jonka mukaan mielikuvayhteiskunta ei luota informaatioon kuten tietoyhteiskunta, vaan tarinaan. Mielikuvayhteiskunnan jäsen ei myöskään osta tuotetta, vaan unelman. Sen vuoksi päätöksissään painaa enemmän tunne kuin järki. Kaikkeahan myydään nykyään mielikuvien ja unelmiensa kautta. Mielikuvayhteiskunnassa viesti on muokattava tarinaksi, joka vetoaa tunteisiin. Vielä parempi on antaa ihmisten itsensä kertoa tarinansa, johon yhteisöllinen media on omiaan. (Sivistys 2014.)

Porvoo on esimerkiksi hyödyntänyt hienosti tarinankerrontaa kansallisen kaupunkipuiston alueen kävelyreittien yhteydessä; kaupungin nettisivuilta löytyy reittikartat kohdeselostuksineen ja tarinoineen, jotka voi ladata vaikka älypuhelimeen. Lisäksi Porvoon kaupunki kerää kansallisen kaupunkipuiston alueeseen liittyviä tarinoita ja muistoja, joita voi välittää eteenpäin nettisivujen kautta. (Porvoo 2013.)

Kansallisen kaupunkipuiston statuksesta kiinnostuneiden kaupunkien tulee siis pohtia omaa rooliaan suhteessa muihin kaupunkipuistoihin. ”Jokainen statuksen saanut puisto on omaleimainen kokonaisuus kansallisessa verkostossa ja näin ollen myös ainutlaatuinen” (Tajakka 2013, 11). Viime vuonna statuksen saanut Turku nojaa roolissaan kolmipolviseen *teemaan Kruunu – Kirkko – Kulttuuri*, joka luonnehtii kirkollisen ja hallinnollisen elämän järjestystä sekä kuvaa sivistyksen korkeaa tasoa Aurajoen kaupungissa – Turussa – kansallisen historian merkittävimmässä keskuksessa (Saarinen 2007, 10).

Kotka, joka on seuraava potentiaalinen kohde kansallisten kaupunkipuistojen joukkoon, aikoo roolissaan tuoda esille ja säilyttää monipuolista historiallista, kulttuurista ja teollista perintöä ja niiden vaikutusta suomalaiseen maisemaan ja ympäristöön. Käytännössä Kotkassa korostuu Kymijoen kalastus- ja teollisuushistoria sekä meri ja saaristo sota-, merenkulku- ja kaupankäyntihistorioineen. Lisäksi Kotkalla on keskeinen rooli innovatiivisten uudispuistojen rakentamisen edelläkävijänä. Erikoista on myös se, että Kotkan kansallinen kaupunkipuisto toimisi ekologisenä käytävänä lähiseudun kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden välillä (Tajakka 2013, 11).

Valkeakosken ominaispiirteet kansallisena kaupunkipuistona liittyvät teollisen keskustan ja agraarin maaseutumaiseman kohtaamiseen. Tarinaa kannattelevat vesi, voima ja valkiat. (Kulojärvi 2010, 20–21.)

Rovaniemellä kansallisen kaupunkipuiston teemaksi on työn kuluessa valikoitunut erämaa ja kohtaamiset (Rovaniemen tarveselvitys 2012, 3). Selvityksen laadintaan kuitenkin jatketaan ja teemoja syvennetään. Näitä ovat mm. sota-aika, metsäkulttuuri ja talvi. Lisäksi vaarat ja suurjokiluonto ovat tärkeitä teemoja, Lapin elämänpirteiden tulisi nousta näkyviin. Seinäjoki on puolestaan valinnut teemoiksi

rakennetut vesistöt, lakeuden ja tapahtumat. Tangomarkkinat, Provinssirock ja Vauhtiajot ovat merkittäviä sisältöjä puistossa. Näin ollen tapahtumat ovat erityisen hyvä teema puistolle. (Rovaniemen kansallinen kaupunkipuisto -työryhmän muistio 17.6.2013.)

Savonlinnan rooli verkostossa olisi ollut sisävesisaarikaupunki, mikäli kaupunki olisi päättänyt lähteä mukaan hakuprosessiin. Savonlinna olisi ammentanut matkailun ikonimaisemien lisäksi järviluonnosta, vesireiteistä, järviin liittyvistä elinkeinoista ja virkistyskäytöstä. Lisäksi teemana olisivat olleet sillat ”moniulotteisina, sekä konkreettisina rakennelmina, että historian ja nykyhetken sekä luonnon- ja kulttuuriympäristön yhdistävinä säikeinä”. (Savonlinnan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 12.11.2012, 21 §.)

5 MIKKELIN POTENTIAALI

Mikkeli on Etelä-Savon maakunnan keskuskaupunki, jossa asukkaita on noin 54 600. Väkiluvultaan Mikkeli on Suomen 20. suurin kaupunki. Mikkeli, Anttola ja Mikkelin maalaiskunta yhdistyivät uudeksi Mikkelin kaupungiksi vuonna 2001. Haukivuori liittyi Mikkeliin vuonna 2007 ja viimeisimpinä Ristiina ja Suomeniemi vuoden 2013 alussa. Kuntaliitosten myötä Mikkelistä on tullut Suomen mökkirikkein kunta: vapaa-ajan asuntoja on yli 10 000 kpl. Etelä-Savo ja Mikkelin seutu tunnetaan metsistä, järvistä (Saimaa, Puula ja Kyyvesi) ja puhtaasta luonnosta. (Mikkeli 2013a.)

Mikkelin kaupunki on perustettu vuonna 1838 eli kaupunki vietti juuri 175-vuotis juhluvuottaan. Mikkeli on ollut leimallisesti hallinto-, koulu- ja kauppakaupunki, mutta se tunnetaan myös päämajahistoriastaan. Nykyaikainen Mikkeli puolestaan vannoo digitaalisen kulttuurin, puhtaan luomu- ja lähiruuan sekä järviluonnon nimiin. Kaupungin visiona onkin luoda Mikkelistä kestävästi uudistuva kasvukeskus Saimaan rannalla. Vuoden 2012 valtakunnallinen palkinto parhaasta kaupunkikeskustasta kertoi onnistuneesta uudistumisesta ja Mikkelin positiivisesti virityneestä kehittämisotteesta. Seuraavana valtakunnallisesti näkyvänä projektina ovat asuntomessut vuonna 2017.

5.1 Valtuustoaloite kansallisesta kaupunkipuistosta Mikkeliin

Mikkelissä, kuten monessa muussakin vastaavankokoisessa kaupungissa, ajatus kansallisesta kaupunkipuistossa on tuotu jälleen esiin valtuustoaloitteen muodossa. Valtuustoaloitteen kansallisesta kaupunkipuistosta Mikkeliin teki Keskustan valtuustoryhmä 18.2.2013. Aloite alkaa saatesanoilla: ”Mikkelin seutu on tunnettu luonnostaan. Kaupungissamme on lukuisia puistoja ja virkistysalueita. Tästä huolimatta ihmiset etäännyvät luonnosta.” Aloitteentekijöitä siis huolestuttaa ihmisten luontosuhteen muuttuminen. Toisena uhkana nähdään suurten tulevien hankkeiden, kuten kaupunkikeskustan ja Satamalahden kehittämisen sekä asuntomessujen hakemisen, mukanaan tuomia negatiivisia vaikutuksia. Niiden rinnalle kaivataan pehmeitä arvoja. Valtuustoryhmä esittää, että kaupunki selvittää mahdollisuuden muodostaa kansallinen kaupunkipuisto, virkistysalueiden ketju tai ulkoilureitistö

kaupungin ympärille siten, että ne muodostavat yhteyden Kalevankankaan ja Urpolan virkistysalueiden välille.

Valtuustoaloite ei ole kovinkaan syvälinen tai erityisen perusteellinen, mutta siinä tuodaan lyhyesti esiin se, että kaupungin rakenne, kaavoitustilanne ja maanomistajuus tarjoaisivat tällä hetkellä erinomaisen tilaisuuden selvittää asiaa. Keskustan valtuustoryhmän näkemyksen mukaan Mikkelillä on hyvät edellytykset päästä kaupunkipuistojen verkostoon. Kaupunginvaltuusto päätti lähettää aloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi. Käytännössä se tarkoittaa teknisen sektorin valmisteluvastuuta. Toistaiseksi valtuustoaloitteeseen ei ole kuitenkaan vastattu.

Valtuustoaloitteessa tuodaan lisäksi esiin, että kaupunki selvitti vihreiden valtuustoryhmän aloitteesta kaupunkipuiston perustamista kymmenkunta vuotta sitten, mutta tuolloin siihen ei nähty tarvetta. Nyt olosuhteiden nähdään muuttuneen. Tuona mainittu valtuustoaloite oli tehty 5.2.2001 eli reilun vuoden päästä uuden maankäyttö- ja rakennuslain voimaantulosta ja noin kuukausi sen jälkeen, kun ympäristöministeriö oli tehnyt päätöksen Suomen ensimmäisen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Hämeenlinnaan.

Aloitteen johdosta kaupunginhallitus pyysi tuolloin lausunnot eri lautakunnilta. Lautakuntien lausunnot ovat kriittisen epäileviä sen suhteen, että löytyykö Mikkelistä ympäristöministeriön kriteerit täytettäviä kohteita; täytyisikö sisällön, laajuuden ja eheyden, ekologisuuden ja jatkuvuuden sekä kansallisen arvon kriteerit. Vaikuttaa siltä, että rima on tuntunut kovin korkealta; ympäristölautakunnan lausunnossakin mainitaan, että ”kansallinen kaupunkipuisto on ’arvonimi’, joka voidaan antaa vain kansallisesti kaikkein arvokkaimmille, luonnon- ja kulttuuriperinnön puolesta ehjinä säilyneille kokonaisuuksille.” Lausunnoissa todetaan myös hakemuksen valmistelun vaativan useiden vuosien työtä, laajoja kuulemiskierroksia ja sitoutumista tiettyyn maankäyttöön. Samalla todetaan myös, ettei selvitystyö mene hukkaan, vaikkei puistoratkaisuun päädyttäisikään. Lautakuntien näkemyksen mukaan kansallista kaupunkipuistoa vastaavaan laatutasoon päästäisiin myös kaavoituksen ja viheralueohjelman laadinnan keinoin. Lisäksi voimavarat on hallettu keskittämään meneillään oleviin kaava- ja kehittämishankkeisiin, jotka eivät pois sulje kansallisen kaupunkipuiston ajatusta jatkossa. Lausuntojen sävy ei ole kan-

sallista kaupunkipuistoa täysin tyrmäävä, vaan ennemminkin hieman epäuskoinen omiin vahvuuksiin. Voisiko Mikkeli mahtua niiden 4-5 kaupungin joukkoon, jolle voidaan myöntää kansallisen kaupunkipuiston arvo, tilanteessa, jossa Suomen ensimmäinen puisto on juuri perustettu ja useat muut kaupungit aloittaneet valmistelutyön. Lausunnoista kuultaa hieman sellainen tuntuma, että ”katsotaan ensin miten homma muualla etenee”. Näin ollen Mikkelin kaupunginhallitus päätti esittää valtuustolle, että asia merkitään tietoon saatetuksi ja aloite loppuun käsiteltyksi.

Helmikuussa 2013 tehty aloite kirvoitti muutaman lehtikirjoituksen paikallislehteen, joskin Länsi-Savossa 2.4.2013 olleen jutun pääuutisena oli Kirkkopuistoon suunnitteilla olleen ravintolan rakentamisen lykkääntyminen. Alaotsikko kertoi, että ”kaupunkipuiston statusta ei ehkä haeta”. Aloitteeseen viitaten, kaupungin teknistä johtajaa oli haastateltu asian tiimoilta, eikä hän ollut lämmennyt ajatukselle erityisen kaupunkipuiston perustamisesta. Sen sijaan ”on keskityttävä nykyisten puistojen ja viheralueiden kunnossa pitämiseen. Mieluummin laatua.” Lehtijutun mukaan kaupunkipuisto hankkeena on kuitenkin luvattu selvittää, koska ”kaupunkipuisto on ennen muuta kaavallinen kysymys ja sen perustaminen ohjaisi maankäyttöä.” Lisäksi jutusta käy ilmi, että Mikkelin kaupunki on aloittanut koko kaupunkia kattavan yleiskaavan laadinnan, joka ottaa kantaa myös viheralueisiin ja puistoihin. (Ahdelma 2013.)

Teknisen johtajan epäilevä kanta kansalliseen kaupunkipuistoon kirvoitti mielipidekirjoituksen Länsi-Savoon 8.4.2013 otsikolla ”Tutkitaan kaupunkipuistoa”. Kirjoituksen takana oli kolme paikallista vihreiden edustajaa, joiden näkemyksen mukaan ”kaupunkipuisto on Mikkelille niin hyvä mahdollisuus, että vähintään se ansaitsee ennakoasenteista vapaan selvityksen”. Kirjoittajat ovat vahvasti kansallisen kaupunkipuistoselvityksen kannalla, koska se on myös ”kokonaissuunnitelua” ja puisto perustaminen olisi ”merkittävä tunnustus Mikkelin lähiluonnolle”. Kansalliseksi kaupunkipuistoksi ei voi myöskään vain ilmoittautua, vaan status ansaitaan ministeriön arvioinnin perusteella. Kirjoittajien näkemyksen perusteella kaupunkiseudut tulevat jatkossa kilpailemaan yhä enemmän ihmisten ja yritysten saamiseksi seudulle, eikä mikään ole parempi vetovoimatekijä kuin houkutteleva moniulotteinen kaupunkikeskusta, joka on välittömässä kosketuksessa luonto-,

virkestys- ja ulkoilukohteisiin Saimaan rannalla. Heidän mielestään Mikkeliä ei voi rakentaa tai jättää rakentamatta pelkkien ennakkoluulojen perusteella. Nyt aika olisi kypsä kunnan puistoselvityksen tekemiselle. (Heikkilä & al. 2013.)

Kaupungissa on lisäksi talven aikana käyty kiivasta keskustelua yhden kaupungin merkittävimmän virkestys- ja luontokohteen laidalla sijaitsevan pientaloalueeksi kaavoitetun tontin mahdollisesta muuttamisesta kerrostalorakentamiseen. Yksityisen rakennuttajan hanke vaatisi sekä asema- että yleiskaavan muutoksen. Kaupunginhallitus on äänestyspäätöksellään päättänyt käynnistää kahden viisikerroksisen kerrostalon rakentamisen sallivan asemakaavanmuutoksen. Hanketta vastaan on kerätty adressia, jonka allekirjoitti runsaat 1700 henkilöä. Adressin mukaan suunniteltu kerrostaloalue liittyy maisemallisesti ja luontoarvoiltaan merkittävään virkestysalueeseen. Kaavamuutos heikentäisi oleellisesti alueen luontoarvoja, haittaisi sen virkestyskäyttöä ja turmelisi alueen maisemaa. (Ahdelma 2014a.) Hanke sijoittuu kuvion 5 alaosassa sijaitsevan valtatie pohjoispuolelle.

KUVIO 5. Kaihunharjun ja Kenkäveron alue (Mikkeli 2013b).

On siis selkeästi nähtävissä, että luonto- ja virkestysalueet ovat mikkeliläisille tärkeitä, eikä merkittävän virkestysalueen tuntumaan suunnitteilla olevaa täydennys-

rakentamista hyväksytä. Kaavamuutosta pidetään paikallislehden yleisönosasto-kirjoittelun mukaan ”käsittämättömänä tuhoamisena, tärvelemisenä ja raiskaamisena”. Hanketta puoltaviakin näkökantoja on esitetty. Eräs nimetön hanketta vastustava mielipidekirjoittaja ehdottaa, että ”Mikkeli voisi erottua muista arvokaupunkina, joka arvostaa luontoa”.

5.2 Mikkelin strategiat ja kaavatilanne

Kaupunki menestyy kilpailussa asukkaista, työpaikoista ja matkailijoista säilyttämällä ominaispiirteensä ja vahvistamalla niitä. Menestymisen varmistamiseksi kaupungit laativat kaupunkistrategioita, jotka luodaan omista lähtökohdista, määrätietoisesti johtamalla. Useimpien strategioiden tavoitteena lienee asukkaiden, luonnon ja ympäristön hyvinvoinnin edistäminen. Kansallista kaupunkipuistoa voidaan pitää välineenä, joka tukee ja toteuttaa kaupunkistrategioissa esitettyjä teemoja ja tavoitteita. Kansallinen kaupunkipuisto on yksi keino luoda kaupunkilaisille hyvän elämän edellytykset (Pori 2013). Näin ollen on syytä tarkastella, löytyykö Mikkelin kaupungin strategioista, ohjelmista tai muista maankäytön suunnitelmista perustelua kansallisen kaupunkipuiston perustamiselle.

Mikkelin kaupunginvaltuusto hyväksyi 2.9.2013 kaupungin tavoitteet vuosille 2014–2017 Mikkelin kaupunkistrategian muodossa. *Kestävän kasvun ja hyvinvoinnin Mikkeli* -nimeä kantavan kaupunkistrategian tähtäimessä on asukkaiden, elinkeinojen ja ympäristön hyvinvointi. Sama ajatus on Mikkelin kaupungin toiminta-ajatuksena: *Mikkeli rakentaa vastuullisesti asukkaidensa, elinkeinojensa sekä luonnon ja ympäristönsä hyvinvointia*. Lisäksi Mikkelin kaupungin visio on muotoa: *Digitaalinen Mikkeli – kestävästi uudistuva kasvukeskus Saimaan rannalla*. Kaupunkistrategiassa visio konkretisoidaan kolmen näkökulman kautta strategiseksi päämääräksi, joille on asetettu indikaattorit ja näitä koskevat lähtö- ja tavoitetasot. Tärkeimmät strategian toteutumiseen tarvittavat toimenpiteet kootaan valmisteilla oleviin ohjelmiin, joita on kolme: asukkaiden hyvinvointiohjelma, elinkeinojen hyvinvointiohjelma sekä luonnon ja ympäristön hyvinvointiohjelma. (Mikkelin kaupunki 2013, 5.)

Asukkaiden hyvinvoinnin tuottamisen yhtenä strategisena päämääränä on terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Kansallisen kaupunkipuiston perustamisen avulla voitaisiin tukea strategian toteutumista, koska kansalliset kaupunkipuistot ovat lisänneet ihmisten virkistäytymistä ja ulkoilua uusien kevyen liikenteen yhteyksien muodossa tai puistoissa järjestettyjen kulttuuritapahtumien muodossa.

Elinkeinojen hyvinvointi ja kaupungin elinvoima -osion strategisina päämäärinä ovat Mikkelin vetovoiman, liiketoimintaympäristön ja aluetalouden kehittäminen sekä osaavan työvoiman saatavuuden edistäminen, jossa yhtenä indikaattorina on Mikkelin mainekuvan kehitys. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen on tuonut kunnille nimenomaan myönteistä julkisuutta, joka on lisännyt alueen vetovoimaa ja houkuttelevuutta niin muuttajien kuin matkailijoidenkin näkökulmasta.

Luonnon ja ympäristön hyvinvointi -osiossa strategisina päämäärinä ovat 1. Monipuolisen ja puhtaan luonnon vetovoimaisuuden hyödyntäminen, 2. Ekologisuuden ja ekotehokkuuden lisääminen ja 3. Rakennetun ympäristön laatu. Indikaattoreina ovat Asemakaavoitetuilla alueilla virkistysalueiksi (VL) merkittyjen alueiden pinta-alan osuus (%), Hoidettujen ja opastettujen, retkeilyreittien ja luontopolkujen pituus (km), Koululaisten luontopäivien määrä/koululainen/vuosi ja Asiakastytyväisyystutkimuksen tulosten parantuminen puistojen ja liikenneväylien osalta. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen voisi osaltaan edistää näiden päämäärien toteutumista ja esitettyjen indikaattorien tavoitteiden saavuttamista. Puiston perustaminen ei ole ainakaan ristiriidassa Mikkelin kaupunkistrategian päämäärien kanssa, vaikkei puistoa mainitakaan sanallisesti.

Mikkelin kaupungin ympäristöstrategia on aikanaan laadittu vuosille 2005–2014, ja se on päivitetty vuonna 2010. Uuden strategian valmistelu on parhaillaan käynnissä Luonnon ja ympäristön hyvinvointi -ohjelman nimellä. Vielä voimassa oleva ympäristöstrategia on hyvinkin yksityiskohtainen asiakirja mittareineen ja toimenpiteineen. Siinäkin ei mainita kansallista kaupunkipuistoa erikseen, mutta toimenpiteissä toistuvat samantyyppiset tavoitteet, joihin kansallisen kaupunkipuiston perustamisella tähdätään: luonnon monimuotoisuuden säilyminen, maisema- ja rakennusperinnön vaaliminen, kulttuuriympäristöjen hoito, puistoalueiden ja viherympäristön monipuolinen kehittäminen. Vuonna 2005 laaditussa ym-

päristöstrategiassa on jo todettu, että Mikkelistä puuttuu laaja-alainen, kokonaisvaltainen viher- ja virkistysalueita koskeva yleissuunnittelu, joka toisi tekemiseen nykyistä parempaa hallittavuutta. (Mikkelin kaupunki 2005, 20). Vuonna 2010 päivitetyn strategian yhtenä monista toimenpiteistä on laatia koko kaupunkia koskeva viher- ja virkistysalueohjelma. Uusien kaavojen ja kaavamuutosten yhteydessä edellytetään myös viher- ja virkistysalueiden yleissuunnitelmien laadintaa. (Mikkelin kaupunki 2010, 38–41.)

Yllättävä paikka, mistä löytyy Mikkelin kansallista kaupunkipuistoa koskeva maininta, on Etelä-Savon ELY-keskuksen toiminnallinen tulossopimus ympäristöministeriön toimialan tehtävistä 2014–2015. Alueidenkäytön ja rakentamisenohjauksen tulostavoiteryhmän yhtenä tulostavoite-esityksenä vuodelle 2014 on: ”Valmistellaan Mikkeliin kansallista kaupunkipuistoa koskeva selvitys.” Yllättävää se on siksi, että maankäyttö- ja rakennuslainkin mukaan puisto perustetaan kunnan hakemuksesta eli lähtökohtaisena intressitahona on kunta. Toki ympäristöministeriö on taho, joka päättää perustamisesta, ja alueellisen ympäristöviranomaisen tulee toiminnassaan edistää ympäristöhallinnon asettamia tavoitteita ja välittää niitä edelleen alueensa kunnille. Sanavalinta on silti erikoinen.

Etelä-Savon maakuntakaava, jossa käsitellään kaikkia aluevaraustyypppejä, on vahvistettu 4.10.2010. Vuoden 2014 aikana Etelä-Savon maakuntaliitolla on tarkoitus aloittaa 2. vaihemaakuntakaavan laadinta, jossa tarkastellaan mm. kulttuuri- ja luonnonmaiseman arvoihin liittyviä merkintöjä. (Etelä-Savon maakuntaliitto 2013.)

Mikkelin kaupunkiseudun rakennemalli ja liikennejärjestelmäsuunnitelma valmistuivat keväällä 2012 seitsemän kunnan, Etelä-Savon maakuntaliiton ja alueen ELY-keskusten yhteistyönä. Tarkempi maankäytön rakennemalli laadittiin lisäksi seudun vetovoiman kannalta keskeiselle alueelle. Rakennemallissa on sovitettu yhteen seudun tulevat maankäyttöhankkeet ja osoitettu seudun kehitysalueet ja toiminnalliset vyöhykkeet. Toiminnallisia vyöhykkeitä koskien on annettu erittäin hyviä toimenpidesuosituksia ja edistämiskeinoja jatkosuunnitteluun. Toiminnallisten vyöhykkeiden lisäksi on määritelty VIHHER- ja VESI-visiot, joille on esitetty

omat toimenpidesuosituksset ja edistämiskeinot. (Mikkelin kaupunkiseudun rakennemalli 2012.)

Mikkelin kaupungin vuoden 2012 kaavoituskatsauksen mukaan Mikkelin uuden yleiskaavan suunnittelu aloitetaan kaupunkisuunnittelussa vuoden 2012 aikana. Valmistumistavoite on asetettu vuoteen 2015. Yleiskaavasta ei kuitenkaan löydy kaupungin verkkosivuilta vielä mitään muuta tietoa: ei osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa, ei tietoa kaavoituskatsauksessa luvatuista yleisötilaisuuksista, neuvotteluista tai selvityksistä. Monelta osin vanhentunut yleiskaava on vuodelta 1990. Paikallislehden tietojen mukaan kaupunginvaltuusto on kuitenkin pitänyt tammikuun lopussa seminaarin, jossa on keskusteltu kaupungin yleiskaavan uudistamisesta (Ahdelma 2014b). Kaupunkiin on myös tammikuussa valittu uusi yleiskaavoittaja.

Vaikka kansallista kaupunkipuistoa ei mainitakaan kaupungin strategioissa tai muissa maankäytön suunnitelmissa nimeltä, niissä esitetyt tavoitteet tukevat täysin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen selvittämistä. Edellytykset ja taustatuki puiston perustamisselvitykselle ovat siis olemassa.

5.3 Mikkelin kohteet

Kansalliset kaupunkipuistot eivät koostu pelkästään puistoista sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan ne voivat sisältää hyvinkin erilaisia alueita. Lakikaan ei suoraan määrittele, mistä nimenomaisista alueista niiden pitäisi muodostaa. Toki kansallista kaupunkipuistoa koskevassa lakipykälässä (MRL 68 §) esitetään minkälaisien alueiden arvojen säilyttämiseksi tai hoitamiseksi kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa; alueen tulee kuulua kaupunkimaiseen ympäristöön, ja se voi olla kulttuuri- tai luonnonmaisemaltaan kaunis, luonnoltaan monimuotoinen tai sisältää historiallisia piirteitä. Kaupunkimaiseen ympäristöön voi liittyä myös kaupunkikuvallisia, sosiaalisia, virkistyksellisiä tai muita erityisiä arvoja. Mitään tarkkaa listausta tai ohjeistusta ei ole olemassa, mutta sanapari ”erityisiä arvoja” kertonee, mitä kansallisella kaupunkipuistolla halutaan vaalia.

Maankäyttö- ja rakennuslain 68 § 2. momentissa esitetään lisäksi kaavalliset edellytykset: kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka on osoitet-

tu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön. Lakipykälä ei erottele kaavatyyppejä toisistaan eli kyseeseen voi tulla niin maakuntakaavan, yleiskaavan kuin asemakaavankin alue. Oikeusvaikutukseton yleiskaava voi tosin olla jossain määrin ongelmallinen. Jääskeläinen ja Syrjänen (2010, 421) muistuttavat, ettei maakuntakaava ole kovinkaan sopiva lähtökohta kaupunkipuistoprosessille, sen yleispiirteisyyden takia. Kuntatason yleiskaavan tai asemakaavan ja asemakaavan käyttöä puoltaa sekin, että säännöksen on tarkoitus turvata kunnan muun alueidenkäytön suunnittelun ja kansallista kaupunkipuistoa koskevan suunnittelun ja päätösten yhteensovittaminen. Asumiseen tai elinkeinotoimintaan osoitettuja ei voida lähtökohtaisesti ottaa kansalliseen kaupunkipuistoon, elleivät ne sijaitse esimerkiksi kaupunkikuvallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä, joka sijaitsee laajemman puistoksi suunnitellun alueen keskellä. (Ekroos & Majamaa 2005, 361.)

Monessa nykyisessä kaupunkipuistossa alueen rungon muodostavat aiemmin tietyillä kriteereillä määritellyt tai perustetut alueet, kuten kansallismaisemat, valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, muinaismuistoalueet, luonnonsuojelualueet, Natura-alueet, valtakunnallisten suojeluohjelmien alueet, maakunnallisesti ja maisemallisesti arvokkaat kohteet eli alueet, jotka on muutoinkin otettu huomioon kaavoituksessa asiaankuuluvalla tavalla. Lisäksi alueisiin kuuluvat asemakaavalla suojellut rakennukset sekä muut arvokkaat rakennukset ja alueet, puistot, virkistys- ja vapaa-ajanalueet. Mitään uusia alueita ei sinällään olla luomassa, vaan pyritään tunnistamaan paikkakunnan olemassa olevien kohteiden arvot ja kytkeytyminen toisiinsa. Alueiden luontainen liittyminen ja yhteydet toisiinsa näyttääkin olevan monessa tapauksessa se haastavin tekijä. Jos viherrakenne ei ole riittävän yhtenäinen, on käytetty ”siniyhteyksiä” eli jokia, järviä ja merta jatkuvuuden täyttävänä kriteerinä. Näitä vesistöyhteyksiä on tosin kritisoitu keinotekoisina yhteyksinä.

Mikkelin vuonna 2002 tehdyssä valtuustoaloitteessa on nostettu esiin Mikkelin vahvuuksina kaunis luonto ja mielenkiintoinen historia. Potentiaalisiksi, kansallisen kaupunkipuiston edellytykset täyttäviksi alueiksi on tunnistettu mm. Kenkävero, kasarmialue, Kaihunharju, Urpolanjokilaakso ja vanhat hautausmaat. Lisäksi

lausunnoissa on tuotu esiin mm. Kirkkopuisto, Mikkeli-puisto, Moisio-Kyyhkylä ja Porrassalmen alue. Vuonna 2013 tehdyssä aloitteessa on tuotu vahvemmin esiin virkistysalueiden ja ulkoilureitistöjen yhteydet esim. Kalevankankaan ja Urpolan virkistysalueiden välillä. Edellä mainitut alueet haluttaisiin kytkeä jo aiemmassa aloitteessa mainittujen Kaihun, Mikkeli-puiston ja Kenkäveron lisäksi sataman, Rokkalan, Pankalammen, Nuijamiehen alueiden kanssa.

Mikkelissä ei ole nimettyjä kansallismaisemia tai valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, jotka voitaisiin kytkeä kansallisen kaupunkipuistoon. Valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY-kohteet) esimerkiksi seuraavan listauksen mukaiset kohteet ja alueet voisivat olla osa Mikkelin kansallista kaupunkipuistoa (Museovirasto 2009). Kohteet on esitetty liitteissä 1 ja 2 tummanpunaisella rajauksella.

- Emolan esikaupunkialue
- Kenkäveronniemen pappila
- Mikkelin hallitustori ympäristöineen
- Mikkelin maaseurakunnan kirkko ja hautausmaat
- Mikkelin rautatieasema
- Mikkelin tarkka-ampujakasarit
- Mikkelin vankila
- Porrassalmen historiallinen maisema.

Luonnonsuojelualueita on Mikkelissä runsaasti, mutta aivan kaupungin keskustan tuntumassa sijaitsevat

- Hanhilampi
- Urpolanjokilaakso
- Raviradan säästömetsä.

EU:n Natura 2000 -suojeluverkkoon kuuluu keskustan tuntumasta Hanhilampi. Luonnonsuojelualueet on osoitettu liitteissä 1 ja 2 turkoosinsinisellä rajauksella.

Viher- ja virkistysalueet ja puistokohteet, jotka soveltuisivat kansalliseen kaupunkipuistoon, on osoitettu liitteessä 1 vihreällä rajauksella. Alueet sisältävät myös maisemallisia ja historiallisia arvoja.

- Kirkkopuisto
- Mikkeliapuisto
- Naisvuori
- satama
- Urheilupuisto ja Hänninhauta
- Kalevankankaan ja Urpolan virkistysalueet
- Pankalampi
- Kaihunharju
- Pikku-Punkaharju.

Rakennussuojelulain nojalla on Mikkeliissä suojeltu jo aiemmin mainittu Kenkäveronniemen pappila. Mikkeliissä asemakaavalla suojeltujen rakennusten määrä oli vuoden 2012 lopussa lähes 80 kpl. Kansallisen kaupunkipuiston alueelle niistä voisivat sijoittua lähes kaikki Mikkelin keskustassa ja sen tuntumassa sijaitsevat kohteet. Merkittävä osa asemakaavalla suojelluista rakennuksista sijaitsee valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen alueella (RKY), joten ne tulisivat joka tapauksessa huomioiduiksi myös museoviraston määritelmän perusteella. Asemakaavalla suojeltujen rakennusten joukossa, jotka eivät kuulu RKY-alueisiin, on esimerkiksi useita keskustan liikerakennuksia, koulurakennuksia ja kartanoita, kuten Kirjalan, Rokkalan ja Urpolan kartanot. (Puntanen & Hangasmaa 2013b, 35–37.)

Etelä-Savon maakuntakaavassa museoviraston RKY-alueet on osoitettu valtakunnallisesti tärkeinä alueina (maV), jotka siis jo itsessään sisältävät useita arvokkaita rakennuskohteita. Porrassalmen ja Emolan alueella nämä valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristö- ja maisema-alueiden rajaukset poikkeavat joiltakin osin museoviraston rajauksesta. Näiden lisäksi maakuntakaavassa on osoitettu valtakunnallisesti tärkeänä kohteena mm. Kivisakasti. Maakunnallisesti tärkeänä alueena (ma) on osoitettu mm. Annilanselän pohjoisrannan huvilat, jotka saataisiin kytkettyä kansallisen kaupunkipuiston alueeseen ”sinirakenteen” kautta eli Annilanselän (Saimaa) vesistöyhteyden kautta. Kulttuuriympäristön kannalta arvokkaina, taajama-alueeseen liittyvinä kohteina on esitetty mm. Nuijamies-Kirjalan pientaloalue, Urpolan vanha pientaloalue ja Metsolankadun ruotsalaistalot. Lisäksi erityisesti Porrassalmen alueella on runsaasti muinaisjäännöksiä. Esimerkkejä muista merkittävistä rakennuskohteista on osoitettu liitteessä 1 tummanpunaisella katkoviivarajauksella.

Etelä-Savon maakuntakaavassa on toki osoitettu jo aiemmin mainitut luonnonsuojelualueet ja Kalevankankaan virkistysalue. Lisäksi maakuntakaavaan on osoitettu useita viheryhteystarpeita, jotka ovat myös kansallisen kaupunkipuiston jatkuvuuden ja eheyden kannalta kriittisiä yhteyksiä. Maakuntakaavassa viheryhteystarve-merkinnällä on osoitettu laajojen virkistysalueiden liittymistä toisiinsa pienempien viheralueiden ja reittien muodossa. Merkinnällä osoitetaan myös viheryhteyksien tunnistamis- ja säilyttämistarvetta. Mikkeliissä viheryhteystarpeita on osoitettu pohjois-etelä-suunnassa niin Kalevankankaalta pohjoiseen kuin Kalevankankaalta etelään kaupungin poikki Urpolaan ja edelleen Pitkäjärvelle sekä yhteys Kenkäverosta Mikkeli-puiston ja Kaihunharjun kautta Porrassalmen museotielle. Merkinnän suunnittelumääräyksenä on, että ”yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että merkinnällä osoitettu yhteys säilyy tai toteutuu tavalla, joka turvaa virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet, alueen maisema-arvot sekä arvokkaiden luontokohteiden säilymisen”. (Etelä-Savon maakuntakaava 2009, 42–45.)

Arvokkaina harjualueina (ge) maakuntakaavaan on osoitettu Mikkelin pohjoispuolella sijaitseva Pikku-Punkaharju ja Porrassalmentienvarsi. Nämä geologisesti arvokkaat muodostelmat ja maisemallisesti merkittävät kohteet on helppo nivoa osaksi Mikkelin kansallista kaupunkipuistoa. Muita huomioitavia kohteita ovat

esim. luonnonmuistomerkit, joita Mikkelissä on esimerkiksi Pursialan hiidenkirnu. Sekin saataisiin kytkettyä kansalliseen kaupunkipuistoon vesistöyhteyden (Pappilanselkä) kautta, koska hiidenkirnua ympäröivä alue on muutoin pienteollisuusalueetta. Vesistöyhteyksien merkitystä ei ole syytä väheksyä, sillä ne ovat olleet aikanaan merkittäviä kulkuväyliä. Vesistöyhteyksillä on näin ollen Mikkelin näkökulmasta merkittävä historiallinen näkökulma. Nykyisin vesistöjen merkitys on lähinnä virkistykseellinen; kesäisin Saimaa toimii veneilyväylänä, Kattilanlahti on puolestaan melojien ja uimareiden käytössä ja talvisin vesistöt toimivat hiihto- ja luisteluväylinä. Mikkelissä pienet lammet toimivat myös merkittävänä virkistyspaikkoina; etenkin kuluneena, vähälumisena talvena, ainoastaan lampien ja lahtien jäille on voitu tehdä jäälatuja. Mikkelissä vesistöjen merkitystä maisemallisena, historiallisena ja virkistykseellisenä elementtinä on syytä korostaa. Lisäksi vesistöjä yhdistävät puroalueet ovat Mikkelissä luonnonarvoiltaan merkittäviä.

Flanderin (2010, 48) mukaan kansallista kaupunkipuistoa havittelevan kaupungin on pystyttävä osoittamaan, että kaupunkipuistoksi kaavaillulla alueella on maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja luonnon- ja kulttuuriperinnön sekä muita erityisarvoja ja että niiden säilyminen on turvattu riittävällä tavalla kaavoituksen keinoin. Mikkelillä ei olisi ongelmaa osoittaa tarvittavia arvoja. Mikkelin keskustan alueen yleiskaava on vuodelta 1990 ja näin ollen monilta osin vanhentunut. Uuden yleiskaavan laadinta on kuitenkin käynnistynyt. Sen yhteydessä olisi erinomainen mahdollisuus tarkastella kaupungin keskeisten alueiden viherrakennetta ja -yhteyksiä.

Valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi nimetty Porrassalmen historiallinen maisema-alue sijoittuu alueelle, jossa on parhaillaan meneillään Moisio-Kyyhkylän osayleiskaavanmuutos sekä Kirkonvarkauden asemakaavan muutos, jolla mahdollistetaan vuoden 2017 asuntomessujen rakentaminen. Kaavaluonnosvaiheessa olevan kaavaprosessin yhteydessä on laadittu perusteellisia luonto- ja maisemaselvityksiä. Olemassa olevat kulttuuriympäristö-, luonto- ja maisema-arvot on otettu kaavaluonnoksessa huomioon omilla erityismerkinnöillään. (Mikkeli 2014a.) Kuviossa 6 nähdään Porrassalmen aluetta, jolle sijoittuvat meneillään olevat osayleiskaavan ja asemakaavan muutokset.

Mikkelin keskusta-alueen asemakaavaa tarkasteltaessa havaitaan, että kansalliseen kaupunkipuistoon soveltuvat kohteet ovat pääsääntöisesti osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi tai muutoin puiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön, eikä suuriin kaavamuutoksiin olisi näin ollen tarvetta. Satamalahden alueen kehittämisessä ja kaavoituksessa on syytä ottaa huomioon kansallisen kaupunkipuiston näkökohdat. Satamalahden alueelle järjestetyn arkkitehtuurikilpailun tarkoituksena oli tiivistää Mikkelin kaupunkirakennetta suunnittelemalla uusi ekologisen rakentamisen mallialue ydinkeskustan jatkeeksi Saimaan rannalle. Tavoitteena oli luoda Mikkelin kaupungille uutta Saimaan rantakaupungin imago/brändiä. (Mikkeli 2014b.)

Tämän opinnäytetyön yhteydessä ei ole tarkasteltu alueen maanomistusoloja. Koska kaupunki ei ole vielä ottanut kantaa vuosi sitten tehtyyn valtuustoaloitteeseen kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta, tämän työn yhteydessä ei haluta esittää karttakuvia, jossa on yksityisten ihmisten tai tahojen maanomistustietoja. Liitteeseen 3 on karkeasti osoitettu aluerajaus, joka voisi olla mahdollisen Mikkelin kansallisen kaupunkipuiston rajaus. Keskustan alue on osittain pirstaleinen, mutta keskustan pohjois- ja eteläpuolella sijaitsevat laajat ja yhtenäiset virkistys- ja metsäalueet.

KUVIO 6. Porrassalmen aluetta etelän suunnasta (Mikkeli 2014a)

5.4 Kriteerien täytyminen Mikkelissä

Kansallisten kaupunkipuistojen tunnistamisessa ja arvioinnissa käytetään yhtenäisiä kriteereitä, jotka takaavat kaupungeille tasapuolisen kohtelun ja kaupunkipuistojen valtakunnallisen tason säilymisen (Ympäristöministeriö 2013b). Seuraavassa on arvioitu kriteerien täyttymistä Mikkelissä.

Sisällön kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy sisältää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.

Mikkeli sijaitsee mannerjäätikön muovaamalla, pitkittäisten järvin ja pienten lampien rikkomalla harjujaksolla, jossa sijaitsee sekä merkittäviä maisema-alueita että arvokkaita luontokohteita. Aivan Mikkelin keskustan tuntumassa sijaitsee kaksi merkittävää luonnonsuojelu- ja virkistysaluetta: Urpolanjokilaakso ja Kalevankangas. Urpolanjoen suiston tuntumassa sijaitseva Kaihunharju on myös luonnonmonimuotoisuuden, virkistyksen ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luontokokonaisuus.

Mikkelissä sijaitsee useita valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä, jotka nivoutuvat niin kansalliseen historiaan kuin kaupungin omiin kehitysvaiheisiin.

Mikkelin keskustan helmi on puistoarkkitehtonisesti ja historiallisesti merkittävä Kirkkopuisto, josta on läheiset yhteydet muille keskustan keskeisille virkistysalueille Naisvuorelle, Ristimäenpuistoon ja Urheilupuistoon. Uusin puistoista on Kenkäveron pappilan läheisyydessä sijaitseva Mikkelipuisto, joka on esimerkki uudenlaisesta puisto- ja matkailukohteesta.

Sisällön kriteerin voidaan arvioida täyttyvän Mikkelissä.

Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla osa kaupunkirakennetta eli alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä.

Mikkelin tori on Mikkelin sydän. Hallitustori ympäristöineen on myös yksi valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. Yhdessä Kirkkopuiston ja Mikkelin tuomiokirkon ympäristön kanssa ne muodostaisivat Mikkelin kansallisen kaupunkipuiston ytimen.

Kaupunkikeskeisyyden kriteerin voidaan arvioida täyttyvän Mikkelissä.

Laajuuden ja eheyden kriteeri

Kansallisen kaupunkipuiston täytyy olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollisuus siirtyä kaupunginosasta toiseen.

Mikkelin kansallisen kaupunkipuiston kriittisin kriteeri lienee eheyden kriteeri viherrakenteen suhteen. Laajuuden kriteerin osalta ei liene ongelmia, sillä Kalevankankaan virkistys- ja luonnonsuojelualueet ulottuvat kauas Mikkelin pohjoispuolelle ja vastaavasti Porrassalmen alue ulottuu pitkälle Mikkelin eteläpuolelle. Mikkelin kaupungin halkaisee itä-länsi-suunnassa valtatie 5 ja rata. Pohjois-eteläsuunnassa lisäksi valtatie 13 (Lappeenrannantie) ja (Jyväskyläntie) rajoittavat yhtenäisyyttä. Samoin kuin alueen eteläosissa kantatie 62 (Anttolantie) on esteenä viherrakenteen yhtenäiselle jatkumiselle Kaihun suunnasta Porrassalmen alueelle. Keskustan kohteet sijaitsevat myös osittain pirstaleisesti toisiinsa nähden. Kaikki alueet yhdistyvät toisiinsa vähintään kevyen liikenteen väylä- tai alikulkuyhteyksien kautta. Viherrakenteen yhtenäisyyttä on mahdollista kompensoida vesistöä eli Saimaata pitkin tapahtuvalla ”siniyhteydellä”.

Laajuuden ja eheyden kriteerin voidaan arvioida täyttyvän Mikkelissä.

Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri

Ekologiselta kannalta on tärkeää, että alueelle muodostuu lajiston siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologista käytäviä ja alue on jatkuva eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin tai sitä ympäröivään maaseutuun.

Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri on haastavaa täyttää viherrakenteen osalta Mikkelin keskustassa kohteiden pirstaleisen sijoittumisen ja kaupunkimaisen ympäristön näkökulmasta. Viheryhteyksiä keskustan eteläpuolelle Urpolan, Kaihunarjun ja Porrassalmen alueen suuntaan rajoittavat valtatiet ja rata. Mutta jos tällä kriteerillä tarkoitetaan enemminkin yhteyksiä kaupungin ulkopuolisiin luonnonalueisiin ja jos viherrakenteen yhtenäisyyttä on mahdollista kompensoida vesistöjä pitkin tapahtuvilla ”siniyhteyksillä”, ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri on mahdollista täyttää. Jutilan (2013, 3) mukaan kaupunkikeskustassa myös vähäiseltä tuntuvat viheralueet, kuten kevyen liikenteen väylien varret, tienvarret, ratapenkat ja puronvarret, voivat toimia ekologisina käytävinä. Luonnontilaiset ja ”hallitusti hoitamattomat” pienetkin viheralueet voivat näin ollen tarjota elinolosuhteet monille kasvi- ja eläinlajeille. Mikkelissä mahdollisen kaupunkipuiston alueet kytkeytyvät toisiinsa selkeiden viher- ja siniyhteyksien lisäksi vähintään kevyen liikenteen väylä -yhteyksien kautta.

Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteerin voidaan arvioida täyttyvän Mikkelissä.

Huomioita kriteerien täyttymisestä

Laajuuden ja eheyden osalta on huomioitava, että jo Hämeenlinnan kaupunkipuiston perustamishakemuksessa ja Heinolan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa on arvioitu kriittisesti kriteerien täyttymistä. Esimerkiksi Hämeenlinnan perustamishakemuksessa eheyden osalta todetaan, että alueen poikki kulkeva päärata on häiriötekijä, jonka maisemallista ja toiminnallista haittaa ollaan ensimmäisenä kunnostustoimena lieventämässä. Rataan liittyy toisaalta historiallisia arvoja ja oman tyyppistään luontoa. Myös Heinolan hoito- ja käyttö-

suunnitelmassa arvioidaan laajuuden ja eheyden kriteerin täyttyvän ”osin pienin varauksin”. Sisäisen viheryhteyden todetaan jäävän vaatimattomaksi tietyiltä osin, ja koska merkittävä osa kaupunkipuistosta on saaristossa, vesialue yhdistää saaret toisiinsa ja muuhun kaupunkipuistoon. (Hämeenlinna 2013a; Heinolan kaupunki 2007, 22.) Myös Turussa kiinnitettiin huomioita yhtenäisyyden kriteeriin, jonka puutteesta yksittäinen henkilö valitti jopa hallinto-oikeuteen. Turussa alueet yhdistyvät tietyiltä osin joko sinirakenteen tai katu- ja kevyen liikenteenyhteyksien kautta.

Mikkelissä sisällön ja kaupunkikeskeisyyden kriteerit ovat selkeästi täytettävissä. Laajuuden ja eheyden sekä ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteerit ovat kytköksissä toisiinsa ja vaativat Mikkelin osalta vielä tarkempia luonnonolosuhteiden ja viheryhteyksien tarkasteluja. Jos jo perustettujen kaupunkipuistojen kriteerien täyttymistä voidaan arvioida kriittisesti, on Mikkelilläkin yhtäläinen mahdollisuus täyttää kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen vaadittavat kriteerit.

5.5 Mikkelin tarina ja rooli

Kansallisten kaupunkipuistojen perustamiseen liittyy vahvasti tarve tarinankerrontaan. Kaupunkipuistojen tapauksessa tarinat eivät kuitenkaan ole täysin ”tuulesta temmattuja”, vaan paikkakunnan historiaan kytkeytyvää kerrontaa. Mikkelillä on rikas sodan-, kaupan- ja koulunkäyntiin liittyvä historia ja omintakeinen kulttuuriperintö, joista ei ole ongelmaa ammentaa kertomuksia kansallisen kaupunkipuiston tarpeisiin.

Mikkelin tarinan tai kertomuksen teemoittelun pohjana voisi hyödyntää suhteellisen tuoreen Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma -hankkeen tuotoksia. Kaksi-vuotisen EU-rahoitteen hankkeen tuotoksena syntyi mm. viisi Mikkelin seudun kulttuuriperintöä koskevaa julkaisua sekä teemallisia opaskarttoja. Hankkeen lähtökohtana oli kulttuuriperinnön hyödyntäminen alueen vetovoimatekijänä, sillä kulttuuriperinnössä on kyse paikallisuudesta ja identiteetistä. Hankkeen neljäntenä julkaisuna on syntynyt kirjanen ”Mikkelin seudun kulttuuriperinnön teemat”, jota olisi syytä hyödyntää kansallisen kaupunkipuiston yhteydessä. Julkaisun laatijat painottavat esipuheessaan samaa asiaa: ”Kulttuuriperintö on hyödynnettävissä;

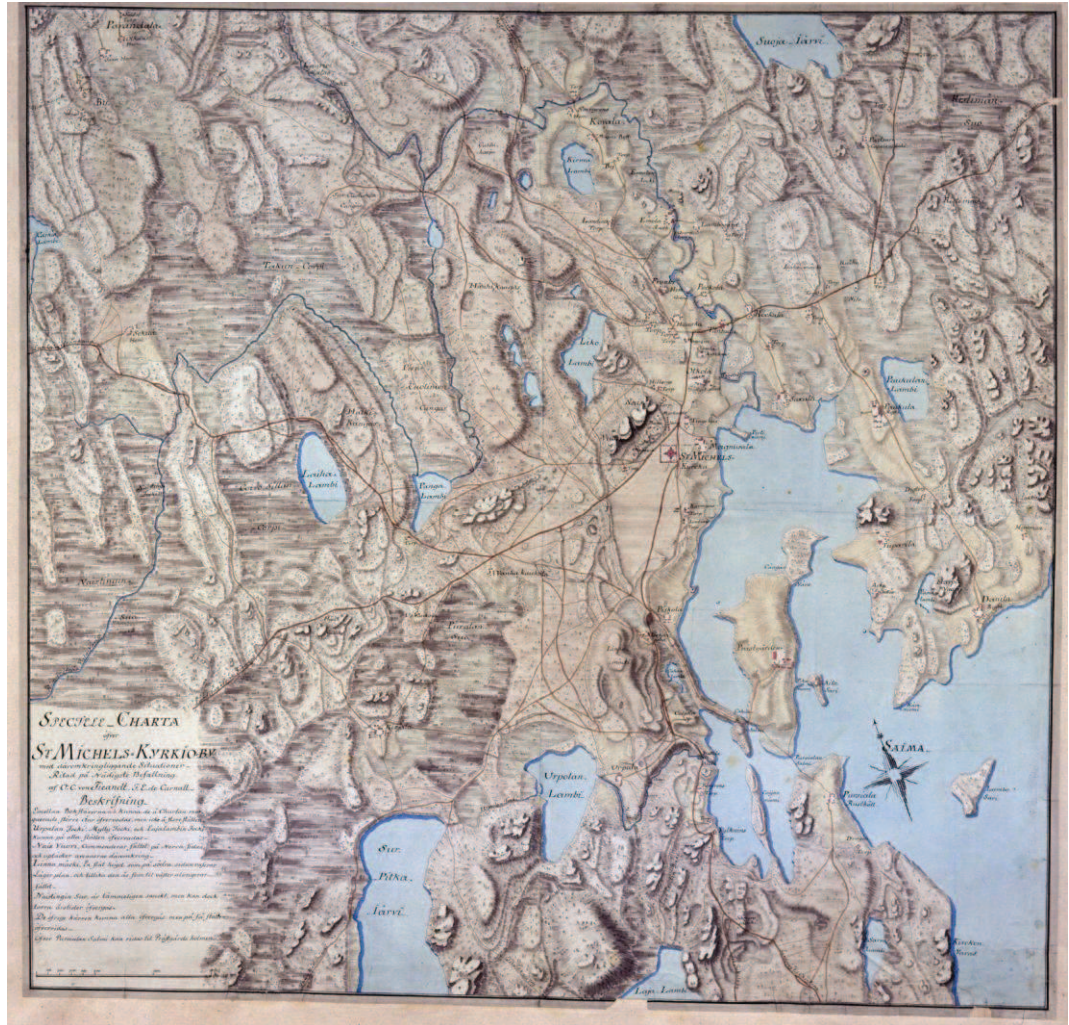
kulttuurisesti kestävä kehityksen näkökulmasta vahva kulttuurinen identiteetti tukee taloudellisia toimia ja tarjoaa materiaalista ja aineetonta hedelmällistä perustaa erilaisille tuotteille ja palveluille.” (Puntanen & Hangasmaa 2013, 5.)

Mikkelin seudun kulttuuriperinnön teemat ovat Puntasen ja Hangasmaan (2013) mukaan seuraavat:

- Savon syntyseutu
- Rajalla
- Kaskikansan perilliset
- Torilla ja kaupanteossa
- Kaupunki ja kaupunkilaiset
- Modernin merkit.

Mikkelin keskeiset aiheet nousisivat näin ollen Mikkelin sijainnista Saimaan ja Savilahden rannalla: Savon syntysijoista sekä Mikkelin sijainnista historiallisilla rajoilla ja vesireittien äärellä. Mikkelin on tunnettu toristaan kauppapaikkana ja kaupunkilaisten kohtaamispaikkana. Lisäksi Mikkelin sotahistoria nuijasotineen, Porrassalmentaisteluineen ja kasarmialueineen tuovat omat tarinansa. Rooli Mannerheimin Päämajakaupunkina on yksi merkittävä rooli sotahistoriassa. Mikkelin merkitys hallinto- ja koulukaupunkina näyttäytyy ennen kaikkea rakennus- ja arkkitehtuurin historian näkökulmasta.

Kuviossa 7 on sotilastarkoituksiin tehty kartoitus 1700–1800-lukujen vaihteesta, jossa on sotahistorian lisäksi nähtävissä alueen maisemalliset peruselementit: vesistöt ja harjut, jotka ovat toimineet alueen kulkureitteinä. Nykymikkeliläisille nuorsamat elementit, järvet, harjut ja metsät, ovat tärkeitä virkistämisen elementtejä ja merkittävässä roolissa erityisesti vapaa-ajalla. Jos kartat ovat aikanaan olleet sotilaille tärkeitä paikkaan orientoitumisessa, samoja karttoja ja niistä kumpuavia tarinoita voitaisiin käyttää osana kansallisen kaupunkipuiston tarinankerrontaa. Tarinoilla voidaan vahvistaa kaupunkilaisten paikallistuntemusta ja identiteettiä sekä sitoutumista oman kaupunkiympäristön vaalimiseen.

KUVIO 7. Rekognosointikartta 1776–1805 Mikkeli (Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto 2014)

Mikkelin rooli valtakunnallisessa kaupunkipuistoverkostossa

Jokaisella kansallisella kaupunkipuistolla on oma roolinsa osana Suomen kansallista kaupunkipuistoverkostoa. Mikkeli sijoittuu maisemamaakuntajaon mukaisesti Itäiseen Järvi-Suomeen ja edelleen Suur-Saimaan seutuun. Mikkelin matkailustrategiaa ollaan uudistamassa, jossa Saimaata halutaan hyödyntää vahvemmin. Voisiko Mikkeli ottaa roolin Saimaan ja Itä-Suomen edustajana, kun Savonlinna ja Imatra ovat keskeyttäneet kaupunkipuistoprosessinsa ja Lappeenrannan selvitys on vielä kesken?

6 YHTEENVETO

Ympäristöministeriön ympäristöneuvos (Flander 2010, 49) kiteyttää mainiosti kansallisen kaupunkipuiston idean: ”Vaikka kaikkien kukkien annetaankin kukkia, eivät kaikki kukat välttämättä hedelmäksi asti kypsy – sen verran vaativiksi ovat osoittautuneet sekä maankäyttö- ja rakennuslain säännökset, tekniset kriteerit että itse valmisteluprosessi.” Kansallisen kaupunkipuiston arvonimi on Suomessa minkä tahansa kokoisen kunnan saavutettavissa, mutta saadakseen ympäristöministeriön myöntämän arvonimen, kansalliseksi kaupunkipuistoksi tarkoitetun alueen tulee täyttää lain edellytykset ja tiukat kriteerit. Ennen kuin puiston perustamista voidaan juhlia, on edessä useimmiten pitkä ja perusteellinen valmisteluvaihe sekä mahdollisesti poliittisesti kimurantti päätöksenteon vaihe.

Kansallisen kaupunkipuiston prosessi lähtee useimmiten liikkeelle joko yksityisen tahon tai valtuuston aloitteesta, joka johtaa jonkinlaisen esiselvityksen laadintaan ja siitä edelleen päätöksentekoon, miten asiassa edetään. Esiselvityksiä on tehty useimmiten kaupungin kaavoitusosastojen omana työnä. Varsinaisia perustamisselvityksiä, joilla haetaan kansallisen kaupunkipuiston statusta ympäristöministeriöltä, on tehty joko kaupunkien omana työnä, teetetty konsultilla tai opinnäytteinä. Erityisen suosittua on ollut hyödyntää maisema-arkkitehtuurin opiskelijoita perus- tai perustamisselvitysten laadintaan. Selvitystyötä varten on useimmiten perustettu ohjaus- tai muu työryhmä, oltu yhteydessä ympäristöministeriöön ja osallistuttu kansallisten kaupunkipuistojen verkostotapaamisiin.

Selvitys- ja hakuprosessit vaikuttavat olevan yllättävän pitkiä; esimerkiksi Hangon ja Porvoon prosessit olivat lähteneet liikkeelle uuden maankäyttö- ja rakennuslain voimaantulon aikoihin v. 2000, mutta päätökseen prosessit oli saatu vasta 8-10 vuoden päästä. Turussa puolestaan asia oli ollut vireillä yli 15 vuotta. Useissa kunnissa on ilmiönä se, että asiaa on selvitetty ensimmäisen kerran jo vuosittuhannen alussa ja uudemman kerran asia on tuotu esiin esim. 10 vuoden päästä, kuten Mikkelissäkin. Useissa kunnissa kaupunkipuiston selvittäminen on kytketty yleiskaavaprosessiin, koska yleiskaavoituksen yhteydessä laaditaan joka tapauksessa runsaasti maankäyttöön liittyviä erillisselvityksiä mm. kohdealueen luonnonoloista, kulttuuriympäristöistä sekä viheralueista ja -yhteyksistä. Näyttää kui-

tenkin siltä, että vain harvoissa tapauksissa yleiskaavaprosessi olisi johtanut suoraan kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen. Puistoalueen selvittäminen on saattanut olla kaavoituksen tavoitteena, mutta prosessin edetessä asia on jottenkin ”unohtunut” tai lieneekö poliittisessa käsittelyssä ”hiljaisuudessa haudattu”.

Kunnallispoliittinen päätöksenteko näyttääkin olevan merkittävässä roolissa kaupunkipuistoprosesseissa. Vaikka aloitteentekijöillä ja kaupungin virkamiehillä olisi vahva tahto viedä kaupunkipuistoprosessia eteenpäin, kunnallispoliittiset päätöksentekijät voivat olla toista mieltä. Kansallisen kaupunkipuiston perustamisen selvittämisestä ja statuksen hakemisesta on päätetty luopua monista eri syistä; yhtäältä asiassa on perusteltu suurta työmäärää ja resurssien puutetta, toisaalta taas on voitu todeta, että kunta ei täytä kaupunkipuiston edellyttämiä kriteereitä ja sisältövaatimuksia tai kaupunkipuistosta saatu hyöty koetaan vähäiseksi. Joissakin kunnissa on saatettu pelätä itsemääräämisoikeuden menettämistä ja todettu, että kansallisen kaupunkipuiston ajatusta voidaan toteuttaa muilla keinoin; esim. ottamalla kaupunkipuistojen sisältö huomioon kaavoituksessa ja kehittämishankkeissa tai laatimalla erityinen viheraluesuunnitelma tai käyttää toimenpiteiden toteuttamiseen EU-hankerahoitusta tai perustamalla oma kaupunkipuisto ilman ympäristöministeriön ”kansallista” statusta. Oli julkisuuteen kerrottu syy mikä tahansa, hyvän elinympäristön edistämisen ja kaupungin erityispiirteiden tunnistamisen ja arvostuksen lisäämisen kannalta on kuitenkin eduksi, jos kaupungeissa käydään rakennesuunnitelmien tai laajojen yleiskaavojen valmistelun yhteydessä keskustelua kansallisen kaupunkipuiston arvomaailman pohjalta. Tämä on osoittautunut yhdeksi suureksi vahvuudeksi kansallisen kaupunkipuiston Suomen mallissa. (Flander 2010, 49.) Useissa kunnissa jo pelkästään perustamisselvityksiä pidetään ”mittavina ympäristöteoksina” tai ”kulttuuriympäristön lukukirjoina”, mikä lisää asukkaidensa paikallistietämystä ja -tuntemusta omasta kaupunkiympäristöstään.

Kotkassa, Forssassa, Valkeakoskella ja Seinäjoella on ainakin ollut tahtoa vielä kansallisen kaupunkipuiston ajatusta eteenpäin, koska niiden prosessinsa ovat jo hyvin pitkällä. Nähtäväksi jää, tuleeko Kotkasta Suomen seuraava kohde kansallisten kaupunkipuistojen verkostoon. Mikkelin voisi hyvin laskea kuuluvaksi mukaan edellä mainittujen keskisuurten kaupunkien joukkoon. Kotka ja Seinäjoki ovat n. 55 000 - 60 000 asukkaan maakuntiensa keskuksia, kuten Mikkelikin.

Mikkelillä olisi hyvät mahdollisuudet lähteä tarkemmin selvittämään kansallisen kaupunkipuiston edellytyksiä nyt aluillaan olevan yleiskaavaprosessin yhteydessä. Näyttää siltä, että Mikkelissä on maankäyttö- ja rakennuslain kansalliselta kaupunkipuistolta edellyttämiä kohteita ja kriteerit olisi mahdollista täyttää. Mikkelissä ei ole suoranaisia puutteita tai esteitä, etteikö kaupunkipuiston perustamista voisi ryhtyä selvittämään. Yleiskaavan yhteydessä tulisi joka tapauksessa tehdä laaja-alainen ja kokonaisvaltainen viher- ja virkistysalueita koskeva selvitys, jota on peräänkuulutettu jo vuonna 2005 valmistuneessa Mikkelin kaupungin ympäristöstrategiassa.

Vaikkei Mikkelissä olekaan kasvavien kaupunkiseutujen kaltaisia maankäyttöpaineita - yhdyskuntarakenne ei siis merkittävästi kasva - eikä laajene uusille alueille, huoli Kaihun kaavoittamisesta kerrostalorakentamiseen on osoittanut, että vähäisetkin yritykset tiivistää kaupunkirakennetta virkistysalueiden tuntumassa saavat kuntalaisten tunteet pintaan. Kaihun esimerkin takia Mikkelin ei menettäisi mitään, vaikka kansallisen kaupunkipuiston sisältöä ja edellytyksiä selvitetäisiin tarkemmin yleiskaavoituksen yhteydessä. Jatkoselvitystyö olisi mahdollista antaa esimerkiksi maisema-arkkitehtuurin opiskelijalle diplomityön aiheeksi. Tämän opinäytetyön yhteydessä potentiaalisia alueita tutkittiin hyvin karkeasti. Jatkoselvityksessä viher- ja maisema-alueita, ekologisista yhteyksistä ja luonnon monimuotoisuutta tulisi tutkia huomattavasti tarkemmin. Samoin kaavoitus- ja maanomistustilanne tulisi tarkastella yksityiskohtaisesti.

Imagomielessä Mikkelin on saanut viime vuosina valtakunnallista näkyvyyttä mm. Suomen paras kaupunkikeskusta 2012 -palkinnosta. Myös Mikkelin seutua ja Saimaata on mainostettu ahkerasti erityisesti pääkaupunkiseudulla. Seuraava valtakunnallisesti näkyvä hanke toteutuu vuonna 2017, jolloin asuntomessut järjestetään Mikkelin Annilanrannassa, Porrassalmen historiallisesti ja maisemallisesti merkittävän alueen tuntumassa. Miksei kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta voisi kytkeä ajallisesti osaksi asuntomessuja? Mikkelissä on muutoinkin syytä panostaa markkinoinnissaan Putouksen sketsihahmo -kisaa pitkäaikaisempiin, hyväksi havaittuihin vahvuuksiin, kuten luontoon, Saimaaseen, ekologisuuteen ja rikkaaseen historiaan. ”Mikkelle Heikkis-Jamon putoaminen on pieni imagolli-

nen tappio, sillä kaupunki haaveili käyttävänsä hahmoa ja sen tuomaa julkisuutta hyödykseen markkinoinnissa.” (Länsi-Savo 2014.)

Vaikka kansallinen kaupunkipuisto on periaatteiltaan säilymistä edistävä järjestelmä, on se myös suunnittelun ja kehittämisen väline ja ennen kaikkea mahdollistava instrumentti, jota voidaan hyödyntää matkailussa ja markkinoinnissa. Mikkeliissäkin voisi korostaa erityisesti sitä, että vaikka kansallinen kaupunkipuisto on valtakunnallisesti merkittävä status, se on nimenomaan mikkeliiläisiä varten.

Oman paikkakunnan tuntemus ja identiteetti voisi saada vahvistusta, innostaa liikumaan ja kunnioittamaan oman paikkakunnan kulttuuri- ja luonnonympäristöä.

Vuonna 2001 Mikkeliissä tehdyn valtuustoaloitteen perustelut kansallisen kaupunkipuiston perustamisen selvittämättä jättämisestä ovat edelleenkin varsin ajankohtaisia ja pitäviä. Suhteellisen perusteellisissa analyysissä todettiin jo tuolloin, että selvittäminen vaatii työtä ja sitoutumista ja ettei työ menisi hukkaan, vaikkei puistoratkaisuun päädyttäisikään. Mikkelin kohteiden valtakunnallisen arvokkuuden riittävyttä ja kriteerien täytymistä epäiltiin myös ja todettiin, että omillakin toimenpiteillä ja kaavoituksella voidaan toteuttaa kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden henkeä. Asia, joka on muuttunut vuoden 2001 jälkeen, on se, että kansallisia kaupunkipuistoja on perustettu Suomeen jo kuusi kappaletta ja se, että jo useat kymmenet suomalaiset kaupungit ovat selvittäneet edellytyksiään kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi. Vertailutietoa on siis jo kyllin olemassa. Mikkeliillä on myös nyt yleiskaavoituksen yhteydessä hyvä mahdollisuus tarttua tilaisuuteen. Loppujen lopuksi on tietenkin kyse siitä, miten merkittävänä mahdollisuutena kaupungin virkamiehet ja poliittiset päättäjät näkevät kansallisen kaupunkipuiston perustamisen. Viime kädessä päätösvalta on toki ympäristöministeriöllä, joka päättää kansallisten kaupunkipuistojen perustamisesta. Edellytykset kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen Mikkeliissä ovat kuitenkin olemassa.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Ahdelma, J. 2013. Kirkkopuiston ravintola lykkääntyy. Länsi-Savo 2.4.2013.

Ahdelma, J. 2014b. Yleiskaava etsii Mikkelimme näkyvää vetonaulaa. Länsi-Savo 3.2.2014.

Ekroos, A. & Majamaa, V. 2005. Maankäyttö- ja rakennuslaki. 2., uudistettu laitos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Flander, J.-P. 2001. Kansallinen kaupunkipuisto. Teoksessa Lounatvuori, I. & Putkonen, L. (toim.) Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja. Hämeenlinna: Rakennustieto Oy, 204–206.

Heikkilä, P., Lausas, P. & Liikanen, V. 2013. Tutkitaan kaupunkipuistoa. Länsi-Savo 8.4.2013.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. 3.-4. painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Jääskeläinen, L. & Syrjänen, O. 2010. Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen, Käytännön käsikirja. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Mikkelin kaupunginhallituksen pöytäkirja 7.1.2002.

Puntanen, P. & Hangasmaa, L. 2013a. Mikkelin seudun kulttuuriperinnön teemat. Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma, julkaisu 4. Mikkelin kaupunki.

Puntanen, P. & Hangasmaa, L. 2013b. Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma. Kivikaudesta digiaikaan! Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma -hanke, Mikkelin kaupunki.

Lait, asetukset:

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

Elektroniset lähteet:

Ahdelma, J. 2014a. Kaihun taloja vastaan yli 1700 nimen adressi. Länsi-Savo 26.1.2014 [viitattu 29.1.2014]. Saatavissa: <http://www.lansi-savo.fi/uutiset/1%C3%A4hell%C3%A4/kaihun-taloja-vastaan-yli-1%E2%80%89700-nimen-adressi-96980>

Arslanbak, P. 2008. Pohjois-Päijänteen kansallinen kaupunkipuisto -esiselvitys. Maisema-arkkitehtuurin diplomityö [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www2.jkl.fi/kaavakartat/kkp_diplomityo.pdf

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen toiminnallinen tulossopimus ympäristöministeriön toimialan tehtävistä 2014–2015 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.ymparistoministerio.fi/download/noname/%7BF00B328E-0F02-4307-9473-48A2D418970E%7D/95588>

Etelä-Savon maakuntaliitto. 2009. Etelä-Savon maakuntakaava. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 98:2009. Mikkeli [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.esavo.fi/resources/public/media/ETELA-SAVON_Maakuntakaava_selostus_041010.pdf

Flander, J.-P. 2010. Kansalliset kaupunkipuistot – kaupunkimaisemien aateliala. Teoksessa Lohtander, L. & Saressalo, L. (toim.) Kulttuuriympäristöni, Rakennettu maisema. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:20. Suomen kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö, 46–50 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparistopaivat/historiaa/fi_FI/ERP2010/

Flander, J.-P. 2012. Kansalliset kaupunkipuistot. KuntaMETSÖ-seminaari 19.4.2012 Lahti [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: https://syke.etapahtuma.fi/eTaika_Tiedostot/2/TapahtumanTiedostot/814/JukkaPeikkaFlander_KansallisetKaupunkipuistot.pdf

Forssan kaupunki. 2013. Kaupunkipuisto osayleiskaava, teemaosayleiskaavan selostus 13.3.2013 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://dynastia.forssa.fi/djulkaisu/kokous/20131318-9-3.PDF>

Hanko. 2013. Hangon kansallinen kaupunkipuisto [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.hanko.fi/palvelut/kaavoitus_ja_maankaytto/kansallinen_kaupunkipuisto

Hannula, E. 2012. Forssan kaupunkipuisto myötätuulessa. Yle uutiset Häme, 15.8.2012 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/forssan_kaupunkipuisto_myotatuulessa/6256627

HE 102/2008 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.edilex.fi/he/20080102>

Heinolan kaupunki. 2007. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.heinola.fi/FIN/Palvelut/Asuminen_ja_rakentaminen/Kaavoitus_ja_suunnittelu/KKPhoitajak%C3%A4ytt%C3%B6suun.htm

Heinola. 2013. Kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.heinola.fi/FIN/Palvelut/Asuminen_ja_rakentaminen/Kaavoitus_ja_suunnittelu/KKPhoitajak%C3%A4ytt%C3%B6suun.htm

Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto 30.9.2008 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2008/Ksv_2008-12-11_Kslk_36_EI/B897321B-3E00-4A6E-B3DC-132993A79070/Lausunto_valtuustoaloitteesta,_joka_koskee_paakaup.html

Holopainen, H., Junntila, V., Nurminen, S. & Pitkänen, H. 2003. Kansallinen kaupunkipuisto Lappeenrantaan? Mielipidekirjoitus, Hanna Holopaisen www-sivut [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.hannaholopainen.fi/kuntavaalit2004/mielipidekirjoitus.shtml>

Hyry, A.-L. 2013. Tampere selvittää kansallisen kaupunkipuiston tarvetta. Tiedote 14.11.2013. Tampereen kaupungin www-sivut [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.tampere.fi/tampereinfo/ajankohtaista/6L7PWxyIm.html>

- Hämeenlinna. 2013a. Perustaminen [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <https://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Puistot-ja-viheralueet/Etusivu/Perustaminen/>
- Hämeenlinna. 2013b. Alueen kuvaus [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <https://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Puistot-ja-viheralueet/Etusivu/Alueen-kuvaus/>
- Hämeenlinna. 2013c. Hoito [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <https://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Puistot-ja-viheralueet/Etusivu/Hoito/>
- Imatran kaupunginvaltuuston pöytäkirja 21.2.2011, 17 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.imatra.fi/djulkaisu/kokous/20111529-6.PDF>
- Joensuun viherkaava – palauteraportti 30.4.2013. [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://webdynasty.jns.fi/djulkaisu/kokous/2013131-5-1.PDF>
- Jutila, H. 2013. Ekologisten käytävien huomioiminen kuntatason kaavoituksessa. Ekologiset käytävät 27.3.2013. SYKE, Helsinki [viitattu 28.2.2014]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B5CDD241B-0476-4196-A325-9EF65637A716%7D/55612>
- Juujärvi, T. 2013. Kansalaisaloite: Hietasaaren ja Oulujokisuistoon kansallinen kaupunkipuisto. Kaleva 16.4.2013 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.kaleva.fi/uutiset/oulu/kansalaisaloite-hietasaaren-ja-oulujokisuistoon-kansallinen-kaupunkipuisto/627386/>
- Jyväskylä. 2008. Kansallinen kaupunkipuisto, projekti [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www3.jkl.fi/kaavoitus/kaava.php/id/25>
- Jyväskylä. 2014. Jyväskylän kaupungin yleiskaava. [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/yleiskaava>
- Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. 2014. Rekognosointikartta 1776–1805 Mikkeli [viitattu 20.2.2014]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/24270>

Jämsän kaupunginhallituksen pöytäkirja 19.3.2012, 99 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://dynasty.jamsa.fi/kokous/2012279-13.HTM>

Järvi, M. 2011. Selvitys kansallisista kaupunkipuistoista. Tampereella 30.7.2011 [viitattu 11.5.2013]. Saatavissa: punakyna.net/media/attachments/641027_1.doc

Kaksi uutta kansallista kaupunkipuistoa Suomeen. Tiedote 6.5.2002. Ympäristöministeriö [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=111539>

Kansallinen kaupunkipuisto etenee 2006. Savon Sanomat 23.5.2006, 3 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://koti.mbnet.fi/rehakka/tarinat/jukka/6_5v/TATU.pdf

Kansallinen kaupunkipuisto perustettiin Porvooseen. Tiedote 18.5.2010. Ympäristöministeriö [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/sv.jsp?oid=296017&c=0&toid=2213&moid=2208>

Kemin kaupunginhallituksen pöytäkirja 20.8.2012, 238 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.kemi.fi/d5web/kokous/2012279.PDF>

Kotkan kaupunginhallituksen pöytäkirja 25.11.2013, 437 § [viitattu 5.1.2014].

Saatavissa: <http://ktweb.kotka.fi/>

Kotka. 2014. Kotkaan kansallinen kaupunkipuisto? [viitattu 14.3.2014]. Saatavissa:

http://www.kotka.fi/asukkaalle/puistot_ja_viheralueet/puistojen_kotkassa_tapahtuu/kansallinen_kaupunkipuisto

Kulojärvi, M. (toim.) 2010. Valkeakosken kansallinen kaupunkipuisto. Perustamisselvitys 2009–2010. Valkeakosken kaupunki, kaupunkisuunnitteluosasto, kaavoitustoimi [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www.valkeakoski.fi/files/attachments/kaavat/kaupunkipuisto/kaupunkipuisto_o_perustamisselvitys_pieni_vipuvoimaa.pdf

Lahden kaupunginhallituksen pöytäkirja 4.6.2012, 268 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www4.lahti.fi/ktweb/>

Lahden kaupunginvaltuuston pöytäkirja 5.3.2012, 33 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www4.lahti.fi/ktwebbin/dbisa.dll/ktwebscr/pk_asil.htm?+elin=VALTUUSTO&lista=0&pvm=5%2e3%2e2012%2018%3a00%3a00

Lappeenrannan kaupunginhallituksen pöytäkirja 12.12.2011 [viitattu 5.1.2014].

Saatavissa:

http://kokoushallinta.lappeenranta.fi/dynastyweb/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting_frames

Lappeenrannan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 26.9.2011, 135 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://kokoushallinta.lappeenranta.fi/dynastyweb/kokous/20112661-6.HTM>

Lappeenranta. 2013. Keskustaajaman osayleiskaava 2030 keskusta-alue [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Palvelut/Kaavoitus/Vireilla-olevat-kaavat/Osayleiskaavat/Keskustaajaman-osayleiskaava-2030-keskusta-alue>

Leppänen, L. 2006. Kaupungin kehittämisen ja yhdyskuntasuunnittelun monimutkainen yhtälö. Esimerkkitapauksena Varkaus. Yhteiskuntamaantieteen pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy-20070145/URN_NBN_fi_joy-20070145.pdf

Lohjan kaupunki. 2013. Taajamaosayleiskaava, kaavaselostus, kaupunkisuunnittelukeskus, maankäyttö [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www.lohja.fi/Liitetiedostot/Maank%20E4ytt%20F6/selostus_kv_tarkistettu.pdf

Mikkeli. 2013a. Perustiedot [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.mikkeli.fi/sisalto/perustiedot>

Mikkeli. 2013b. Mikkeli puisto – merkittävä puutarha- ja luontomatkailukohde keskustan tuntumassa [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www2.mikkeli.fi/en/sisalto/02_palvelut/01b_asuminen_rakentaminen_ja_liikenne/13_puistot_ja_virkistysalueet/07_mikkeli_puisto

Mikkeli. 2014a. 0040 Moisio-Kyyhkylän osayleiskaavan muutos [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.mikkeli.fi/node/8131>

Mikkeli. 2014b. Satamalahti [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.mikkeli.fi/node/8241>

Mikkelin kaupunginvaltuuston pöytäkirja 18.2.2013, 37 § [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

https://webdom.mikkeli.fi/kunnari/internet_mikkeli.nsf/3e12a7fcbc9e6736c22569d90040f1cd/3C4F244443955DE1C2257B1E0049BE53?OpenDocument

Mikkelin kaupunki. 2005. Mikkeli – ympäristövastuullisuuden edelläkävijä. Mikkelin kaupungin ympäristöstrategia vuosille 2005–2014 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www2.mikkeli.fi/fi/sisalto/02_palvelut/09_ymparisto/03_julkaisut

Mikkelin kaupunki. 2010. Mikkeli – ympäristövastuullisuuden edelläkävijä. Mikkelin kaupungin ympäristöstrategia vuosille 2010–2014 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www2.mikkeli.fi/fi/sisalto/02_palvelut/09_ymparisto/03_julkaisut

Mikkelin kaupunki. 2013. Kestävän kasvun ja hyvinvoinnin Mikkeli. Mikkelin kaupunkistrategia 2014–2017 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.mikkeli.fi/sisalto/strategia>

Mikkelin kaupunkiseudun rakennemalli ”Elävät keskustat ja sujuva arki”. Loppuraportti 20.3.2012 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www2.mikkeli.fi/fi/liitteet/02_palvelut/03_asuminen_rakentaminen_ja_liikenne/07b_kaupunkiseudun_rakennemalli/mikkeli_rakmal_raportti_23032012.pdf

Mikkonen, K. 2013. Valtuuston syyskauden avaus: maankäyttöä ja virantäyttöä. Blogi: Krista Mikkonen [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.kristamikkonen.fi/blogi/2013/08/26/117>

Museovirasto 2009. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt RKY [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Nukki, H. (toim.) 2008. Porin kansallinen kaupunkipuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma. Porin kaupunkisuunnittelusarja C64/2008 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.pori.fi/material/attachments/kaupunkisuunnittelu/julkaisut/5txcJahoX/hks.pdf>

Pori. 2013a. Kohtaamisen paikat [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<https://www.pori.fi/kaupunkisuunnittelu/porinkansallinenkaupunkipuisto/kohtaamisenpaikat.html>

Pori. 2013b. Porin kansallinen kaupunkipuisto [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<https://www.pori.fi/kaupunkisuunnittelu/porinkansallinenkaupunkipuisto.html>

Pori. 2013c. Kartat ja kuvat [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<https://www.pori.fi/kaupunkisuunnittelu/porinkansallinenkaupunkipuisto/kartatjakuvat.html>

Porvoo. 2013. Porvoon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen [viitattu

5.1.2014]. Saatavissa: <https://www.porvoo.fi/index.php?mid=1967>

Raahen kaupunkirannan tulevaisuus yhä vaakalaudalla. Sermones, 2.12.2008 [viitattu

5.1.2014]. Saatavissa: [http://www.sermones.fi/2011/09/raahen-](http://www.sermones.fi/2011/09/raahen-kaupunkirannan-tulevaisuus-yha-vaakalaudalla-erityisesti-pikkulahden-ympariston-rakentamisesta-keskustellaan/)

[kaupunkirannan-tulevaisuus-yha-vaakalaudalla-erityisesti-pikkulahden-ympariston-rakentamisesta-keskustellaan/](http://www.sermones.fi/2011/09/raahen-kaupunkirannan-tulevaisuus-yha-vaakalaudalla-erityisesti-pikkulahden-ympariston-rakentamisesta-keskustellaan/)

Rajala, P. 2012. Vihreää valoa kaupunkipuistolle. Ilkka, 9.2.2012 [viitattu

5.1.2014]. Saatavissa: [http://www.ilkka.fi/arki-ja-](http://www.ilkka.fi/arki-ja-el%C3%A4m%C3%A4/vihreaa-valoa-kaupunkipuistolle-1.1143151)

[el%C3%A4m%C3%A4/vihreaa-valoa-kaupunkipuistolle-1.1143151](http://www.ilkka.fi/arki-ja-el%C3%A4m%C3%A4/vihreaa-valoa-kaupunkipuistolle-1.1143151)

Rovaniemen kansallisen kaupunkipuiston tarveselvitysraportti. 2012. Rovaniemi

[viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: [http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=97a0a64f-](http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=97a0a64f-4589-4bd2-9f4b-fec7d1cede12)

[4589-4bd2-9f4b-fec7d1cede12](http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=97a0a64f-4589-4bd2-9f4b-fec7d1cede12)

Rovaniemen kansallinen kaupunkipuisto -työryhmän muistio 17.6.2013 [viitattu

5.1.2014]. Saatavissa: [http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=a1330da5-1b26-](http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=a1330da5-1b26-40fd-b254-cbe36d32a341)

[40fd-b254-cbe36d32a341](http://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=a1330da5-1b26-40fd-b254-cbe36d32a341)

Saarinen, S. (toim.) 2007. Turun kansallinen kaupunkipuisto, perustamisselvitys.

Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto [viitattu

5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=175086&GUID={27A106D4-CBDA-4996-AD18-3F3CBED9F9C8}>

Savonlinnan kaupunginvaltuuston pöytäkirja 12.11.2012, 21 § [viitattu 5.1.2014].

Saatavissa: <http://dynasty.savonlinna.fi/kokous/20122609-21.HTM>

Sivistys-verkkolehti. 2014. Vapaa sivistystyö brändätään tarinalla [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www.sivistys.net/uutiset/vapaa_sivistystyo_brandataan_tarinalla.html

Tajakka, H. (toim.) 2013. Kotkan kansallinen kaupunkipuisto – perustamisselvitys. Kotkan kaupunki [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www.visitkotka.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kotka/embeds/visitkotkawwwstructure/16993_kkp_2013_web.pdf

Tampereen kaupunginvaltuuston pöytäkirja 15.4.2013, 121 § [viitattu 5.1.2014].

Saatavissa: <http://ktweb.tampere.fi/ktweb/>

Tyrmi, J. 2011. Kaupunkipuisto toisi jäntevyyttä kaavoitukseen. Etelä-Saimaa, 24.5.2011 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.esaimaa.fi/Mielipide>

Turku. 2013a. Turku juhlii kansallisen kaupunkipuiston perustamista [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=447894&nodeid=19267>

Turku. 2013b. Turun kansallinen kaupunkipuisto [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=19267&culture=fi-FI&contentlan=1>

Vaasa. 2011. Vaasan keskustastrategia 18.11.2011 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

http://www.vaasankeskus.fi/wp-content/uploads/2011/11/SWOT_ty%C3%B6paja_tulokset.pdf

Vainio, A. 2012. Karkkilan kaupunkipuisto. Diplomityö, Aalto yliopisto, maisema-arkkitehtuuri [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa:

<http://www.karkkila.fi/default.asp?sivu=9&alasivu=402&kieli=246>

Vuoksen alueen kehittämistä on jatkettava. MieliPide. Uutisvuoksi 9.2.2011 [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: <http://www.uutisvuoksi.fi/Mielipide---P%C3%A4%C3%A4kirjoitus/2011/02/09/Vuoksen+alueen+kehitt%C3%A4mist%C3%A4+on+jatkettava/2011510502097/70>

Ympäristöministeriö. 2012. Kansalliset kaupunkipuistot [viitattu 29.4.2013]. Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/print.asp?contentid=418577&lan=fi&clan=fi>

Ympäristöministeriö. 2013a. Kansalliset kaupunkipuistot turvaavat kaupungin luonto- ja maisema-arvoja [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansalliset_kaupunkipuistot

Ympäristöministeriö. 2013b. Hakemus ja kriteerit kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi [viitattu 5.1.2014]. Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Luonnonsuojelualueet/Kansalliset_kaupunkipuistot/Haku_kansalliseksi_kaupunkipuistoksi

LIITTEET

LIITE 1. Keskusta-alue

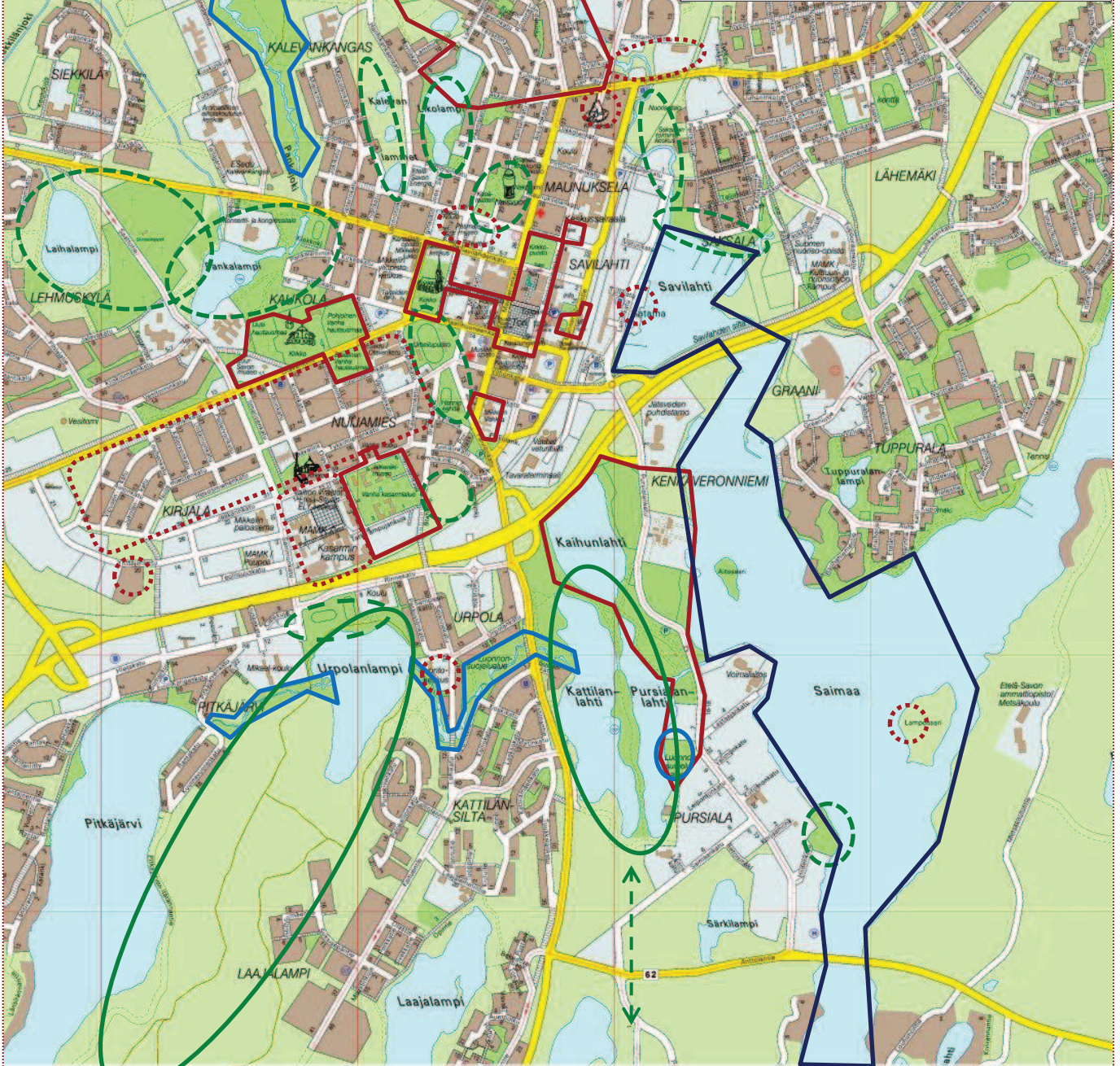
LIITE 2. Porrassalmen alue

LIITE 3. Alueen karkea rajaus

LIITE 1. Keskusta-alue

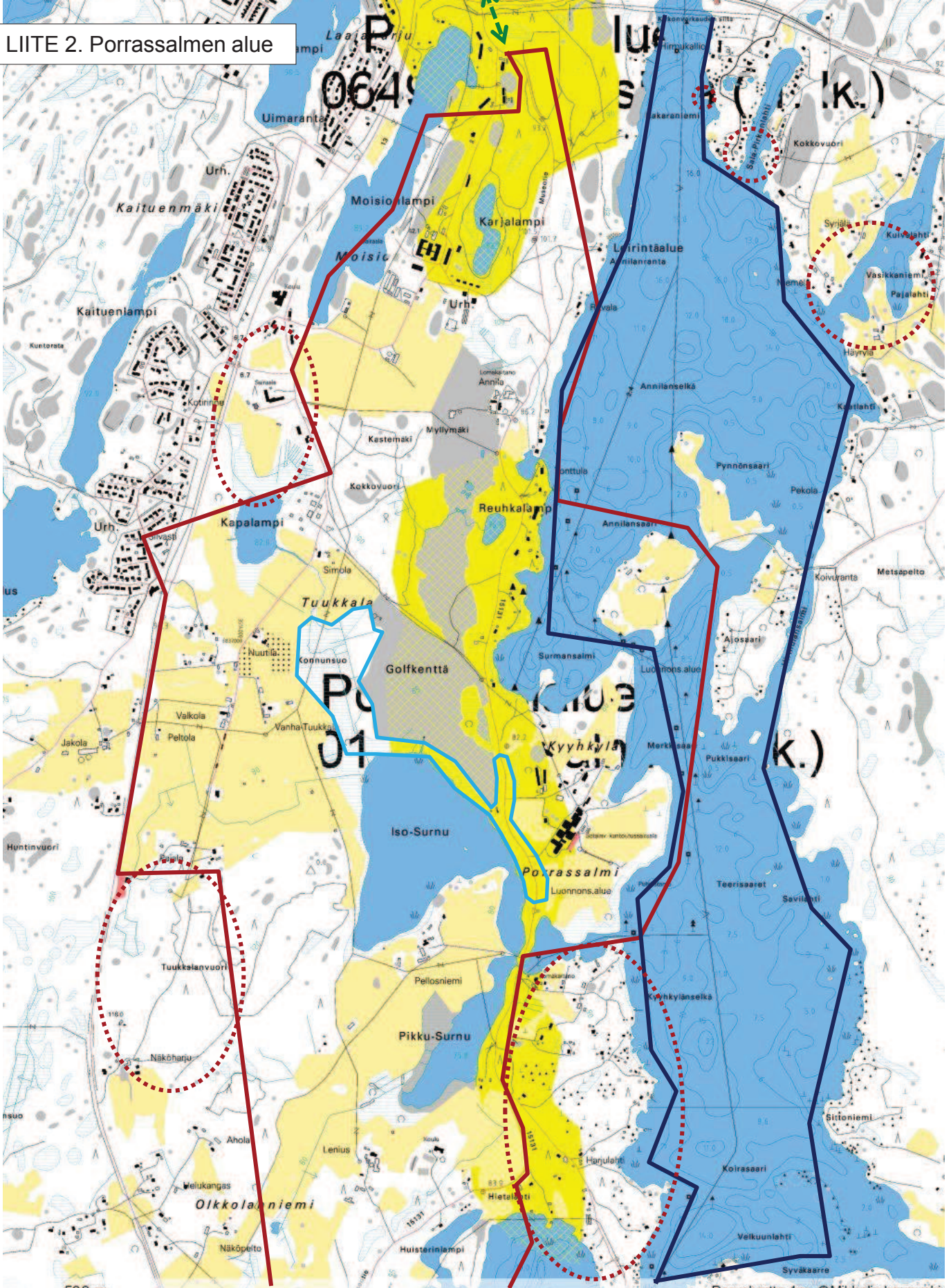
Mikkelin kansallinen kaupunkipuisto
Potentialiset kohteet

- RKY -kohteet
- Muut merkittävät rakennuskohteet
- Luonnonsuojelualueet
- Merkittävät virkistysalueet
- Muut viheralueet
- Viheryhteystarve
- Vesistöyhteys (Saimaa)

500 m

LIITE 2. Porrassalmen alue

Liite 3. Alueen karkea rajaus

Jatkuu nauhamaisesti pohjoiseen

Keskustassa osittain pirstaleista eli alueita, jotka eivät täytä kaupunkipuiston kriteerejä

Sinirakenne eli Saimaa kytkee keskusta-alueen ja Porrassalmen alueen toisiinsa

Jatkuu etelämmäksi

